ATEITIS

mėnesinis
moksleivių laikraštis

6-sis ir 7-sis sąsiuviniai
Spalių ir Lapkričio mėn.
1920 metų.

P. Galaunė.

1919 m.

TURINYS.

Žvainio (Ilgesio) Maćiau virš Nemuno šalies... (eilės) 163.
Jurgio Dainos Ant kranto upelio sriaunaus... (eilės) 164.
Jauno Svajotojo Sau pačiam... (eilės) . . . . . 165.
Eržkėt - Radasto Gegutės daina (eilės) . . . . . 165.
Svajonės (Kraujo Putos) * * * . . . . . 166.
Dasaičio Berželis . . . . . 169.
Žvangučio Sunkią Valandą . . . . . 170.
Sermėgio Nurimkit! . . . . . 172.
A. A. Vincas Dovydaitis . . . . . 173.
J. Miško Mūsų idealai . . . . . 204.
Lyno A. a. Leitenantas Petras Styra. . . . . 211.
M. Krupavičiaus Kristus ir socializmas . . . . . 213.
Iš Moksleivių gyvenimo . . . . . 220.
Pranešimas . . . . . 224.
Aukos Ateitininkų Susiš. Fondui . . . . . 224.

Fr. Jurskaitis.

A. ✝ A.

Kauno Gimnazijos VII-sios klesos mokinys «Ateities» Redakcijos ir Kauno Ateitininkų Tarybos narys, šaulių būrio vadas

Vincas Dovydaitis,

išėjęs savanoriu Tėvynės gint, sunkiai sužeistas nelygioj kovoj su lenkų užpuolikais Valkininkuose š. m. spalių m. 16 d., mirė Alytuj 19 d., palaidotas Kauno kapuose spalių m. 22 d.

Amžinoji Šviesa tešviečia jam per amžius.

Nuliūdusi „Ateities“ Redakcija.

Žvainio (Ilgesio).

* * *

Mačiau virš Nemuno šalies
Dievai vainiką žalią pynė,
Dėl josios nuskriaustos dalies
Gyvatos šaką dar nuskynę.
Žemai, nors rukas dar apsupęs
Bučiavo žemę nelaimingą,
Bet jau krantai galingos upės
Dundėjo tyliai, iškilmingai
Nuo Vyčio lekiančio pėdų.
Žaibais jo akys žiburiavo.
Laisvai jo rankoj plevesavo
Trijų vaivorykštės žiedų
Išausta amžiuos veliava.
Kapai bemiegančių galiūnų
Pajuto gryžus laisvės sūnų
Ir kėlės jų dvasia gyva.
Aplinkui kapą Gedimino
Išnaujo gimė milžinai—
Nauja žvaigždė juos pavadino
Ir jie kvėpavo vėl jaunai.
O kardas Vytauto gulėjęs
Po užmiršimo pelenais,
Tik dvasią džiugint vien galėjęs
Ne mūsų praeities sapnais,
Dabar virpėdamas sužibo
Nuo ryto tekančios žvaigždės
Ir keliasi nurodyt ribą
Tarp mūsų pančių ir laisvės.
Šalis nublaivo. Rūkas krito.
Gaivinąs papūtė rytys.
Dangaus pašvaistė aušo, švito—

Ir kas-gi jos nebematys?
O ten auksiniuos spinduliuose
Dievai vainiką gyvą pynė—
Mirties darželiuose tyliuose
Gyvatos šaką dar nuskynė!

III. 15. 1920.

♡♡
♡

Jurgio Dainos

* * *

(*sk. Natalijai B-tei*).

Ant kranto upelio sriaunaus
Išaugo, pražydo gėlelė!..
Ten ryto sulaukus ankstaus
Atėjo gražuolė mergelė
Ir prausti sau burną rasa
Nuo gėlių žiedelių pradėjo.

Bet vos prie gėlelės priėjo
Ir ištiesė baltą rankelę —
Gėlelė verkšliai prakalbėjo
Į jauną gražuolę mergelę:
— Aš noriu gyventi!.. Matai,
Esu, vos, vos, vos tepražydus
Ir šviesią aušrelę aukštai
Vos pirmu sykiu beišvydus!

Aš noriu gyventi mylėt,
Štai šitą dobilą gražuolį
Ir jam meilius žodžius kuždėt.
Palik man raselę, gražuole!..
Be jos aš nuvysiu jauna,
Pražus mano meilė karštoji
Ir liks man grožybių pilna
Nemiela lankelė žalioji!..

Žinau aš — neilgai žydėt
Yra mums paskirta, gėlelėms:
Kaip jums pas močiutę viešėt,
Jau tapus j a u n o m i s m e r g e l ė m s!

Žinau aš — rytoj gal pakirs
Mane aštriai plaktas dalgelis:

Tave nuo močiutės atskirs
Šelmis, apgaulingas bernelis!..

Bet trokštam, nors trumpu laiku
Abidvi pasauliu gėrėtis:
Mylėt tą, kas širdžiai brangu,
Ir laimę surasti tikėtis...

Jauno Svajotojo

SAU PAČIAM...

Svajonėms skraidau aš pasaulyj visam;
Svajonių auksinių aš tinklą mezgu;
Svajonėms šarvuotas aš stoju darban,
Svajonėms žmonijai padėt ketinu...
Bet laikas vis plaukia diena iš dienos,
Gyvenimas bėga kasdieną tolyn.
O aš su svajonėmis tosioms gražioms,
Pakilt ar padėjau žmonijai aukštyn?..
Ji brenda kasdieną labiau vis purvan;
Kasdieną vis grimsta gilyn ir gilyn
Ar su svajonėms stabdyti tad man
Žmoniją nežengt prapultin?..

XII-1-1919.

Erškėt-Radasto

GEGUTĖS DAINA.

Raiba gegutė
Traukia graudingą
Savo dainutę.
Josios giesmelė
Sielą jausmingą
Budina, kelia.

*

Skamba ir plaukia
Gegės balselis
Ir, regis, šaukia
Ten į aukštybes
Kur skrend' vėjelis
Laisvas, berybis.

*

Rauda gelelė
Tarpu medelių, —
Verkia širdelė,
Nesiramina,
Nes del vargelių
Laimės nežino.

*

* *

Toli, toli mėlynojo ežero pakrantėj augo nendrė.

Saulutė motinėlė ir tėvelis ežerėlis užaugino ją dailią, liekną, gražią.

Ir gėrėjos, džiaugėsi nendrė, berželis svyrūnėlis ir ąžuolėlis karalaitis.

Pakilus šiaurės vėjui, ji linksta berželio pusėn ir mylėti jį ketina.

Kilus vakarų vėjeliui, nendraitė siekia meilę jau kitam — ąžuolėliui karalaičiui...

Siūbuoja linguoja nendrė mėlynojo ežero pakrantėj.

Ir linksma jai.

Šypsos ji.

. . . . . .

Rytas.

Saulaitė pirmuoju spindulėliu pašnekino ąžuolą, berželį, paskui nendrelę ir gilųjį ežerą...

Ku-ku!.. ku-ku!.. ku-ku!..

Ralia, lia-lia! Ra-lia-lia-lia-lia-lia-lia!..

— Kas tai? — stebėjosi nendrė.

— Nei berželis, nei ąžuolėlis taip nemokėjo.

— Kas tai?!.

Ir pamatė ji jauną, dailų piemenėlį ateinant.

Rankoje jis laikė vamzdelį.

— Iš kur? Iš kur jis, tas gražus karalaitis? —

— O, kad tik jis šalin ne nueitų!

— Kad tik ilgiaus čia pabūtų!

— Koks tu dailus!

— Pabūki su manim! Neiki! — Mylėsiu tave, siūbuosim linguosim drauge.

— Nebijosim audrų...

— Būki! Neiki!

. . . . . .

Bet piemenėlis ne suprato nendraitės kalbos.

Pažiūrėjęs mėlynojo ežero gelmėn, pasiėmęs sau vamzdelį, nuėjo dainuodamas-dūduodamas ir... netsigryžo...

. . . . . .

. . . . . .

...Berželi, ne mylėsiu tavęs, ne mylėsiu!..

...Ąžuolėli, ne būsiu aš tavo, ne būsiu!..

Nebevyliojo josios daugiau baltasis berželis, nebedžiugino josios ąžuolo karalaičio meilė!

. . . . . .

Ji vis dar liekna, daili ir grakšti.

...Tik liudna...

...Ilgisi...

Dienelei švintant, saulaitei tekant ji ilgesio kupina puošias, dabinas, šaltaja rasele prausias.

— Ir laukia... laukia... laukia...

— Ateiki... ateiki...

— Leiski dar sykį pažvelgt į tave...

— Pasakyti aš noriu, kaip myliu tave.

— Ir tada susilaukus audros aš palūšiu... numirsiu lengvai...

Nes palaušta širdis nebenori gyventi...

Ir paskęsiu jauna
Mėlynam ežere
Linksma, kad
Mylėjau kada...

...O ateiki!..!..

. . . . . .

Kaitra. Saulaitės spinduliai maudosi ežero bangose. Ežero pakrančiu ateina bernužėlis...

— Ateina!.. Ateina!.. — kuždа nendrė; sulaukiau!..

— Tik kur jo vamzdelis?

— Gal tai ne jis?

— Tai jis, jis!

— Tos pačios akys, taip pat jos dega ir lūputės liepsnoja!..

— Tai jis, tai jis, mano pamiltasis.

— Oi eikš, eikš į mane.

Siūbuosim linguosim
Audrų ne bijosim
drauge!..

. . . . . .

Jis prisiartino.

Paglostė nendrės liemenėlį ranka...

Ji iš džiaugsmo ir kvėpuoti liovėsi. Karštos meilės kupina dreba, virpa...

— Ko jieško bernelis?

— Turbut vamzdelio, — galvoja nendraitė.

— Jis padūduos man saulės giesmelę!

Tik štai sublizgėjo.

— Kas tai? Raselė?

— O ne! Tai spindulėliai. Jų man atnešė bernelis iš saulaitės motinėlės.

— Tai bernužėlis, tai mano pamiltasis!..

. . . . . .

Ir vėl jis glosto jos liemenėlį...

— Aš myliu... myliu... — kužda nendrė.

— Mirštu!..

Mirštu!...

. . . . . .

...Del bernužėlio?!

...Delei ko?

— Ar del to, kad mylėti drįsau mane jauną mirtimi baudi?

Už ką?!..

...Mylėsiu... Mylėsiu visad tik tave...

— Jau mirštu... bet myliu!..

...Padaryki bent vamzdelį
Iš lieknojo liemenėlio.
Ir dūduoki, bernužėli,
Anksti rytą aušrai tekant,
Tylią naktį žvaigždėms šviečiant...
Ne pamirški, bernužėli,
Tu nendrelės siūbuonėlės.

. . . . . .

. . . . . .

Toli toli, mėlynojo ežero pakrantėj rudens vėjų pučiamos siūbuoja, linguoja senos nendrės.

Tik jos vienos nėra,
Tik jos jaunos nėra.

Ją šaltu plienu pakirto beširdė bernelio ranka...

. . . . . .

...Ar atsimeni, berneli,
Tu nendrelę,
Ar dūduoji atsiminęs
Jai giesmelę...
Gal taip,
Gal ir ne...

VIII-28-1919.

Dasaičio

BERŽELIS.

(Alegorija).

Aplink berybė lyguma. Tik toli, toli matos tamsus miškas. Da toliau — debesų kalnai. Vidury lygumos berželis svyrūnėlis. Ne toli jo sukumpę, nušiurę karklų krūmai linguoja savo viršūnėmis, tartum norėdami prie berželio prisiartinti, kad drauge sekti vargo ir laimės pasakas...

Bet laimė retai tebūna — aplink vargas...

Ir beržo šakos nuliūdusios svyra, rasi, trokšdamos motinos žemės pabučiavimų, gimdančių kiekviename ištvermę ir galę. Audrai ištikus jos ir gi nori lėkti ir, būdamos miklios, plasnoja mažytėmis šakutėmis, kaip paukštyčiai tepradedančiais dygti sparnais, matydami savo tėvus nardant oro jūroje.

Žmogaus siela jaučia vienumą, kurią sudaro apleistas berželis, nušiurę krūmai, kumpuoti kurmynai. Galingi audros jausmai nutyla švelnaus, snaudaus ilgesio stelbiami..

Ir liūdi kartu su berželiu...

. . . . . .

Ties berželiu ugniavietė. Greitas vėjas sušvilpia, nustveria pelenų saujas ir barsto bekraštėj lygumoj... Prie ugnelės šildos paklydusi, nuilsusi keleivė. Ji ėjo tolyn nės žinojo, kad plačiame pasauly negali sustojus rūsenti, gesti...

Jau daug kartų buvo ją viltis palikusi, sparnuotos mintys nebeskraidė padangėse, bet šliaužė kraujo ir prakaito sulaistyta žemė. Ir vargas, vien vargas jai matės. Bet jaunystės svajonės, ją nakties tamsoje žavėjusios ir slėpusios savy pajėgų šaltinius, neleido nutylėti užgautoms sielos stygoms.

Ir keleivė pakilus persmeigė tamsą minčių gelmėse ir nuėjo.

Gestanti ugnelė kartais sutvaskėdavo ir vel skubiai pritemdavo, tik žėrinčios raudonos žarijos mirksėjo.

Neverk berželi! Kilusi audra išblaškys liūdesi ir nuneš tavo sėklas toli, toli į tamsųjį mišką. Tenai jos išdigs; išaugę pamils lieknas augštas liepas ir kartu pins laimės vainiką...

Keleivė daugiau nebeklys, nors jieškos, ko trokšta jos siela. Skaidri mintis daugiau jos nebeapvils ir sunkiomis valandomis nušvies jai taką, naikindama liūdesių, ūkų uždangą.

Ir staiga ji tuomet išvys šviesą!..

Žvangučio

Sunkią valandą.

(*A. a. V. Dovydaičio atminčiai*)

Ar gi tai tu, mano gražioji?!...

... Jau senai sutemo, raudona vakaro saulė jau senai pasislėpė kruvinuos vakaruos, vis klūpau ir šaukiu tave... Kodel gi tyli, kaip beširdžio granito uola?!...

Tavo veidas išbalęs, skausmų išraižytas. O akys aptemusios, miglotos, kaip rudens šiaurės debesys... O mano mieloji, ar gi tai tu?! Sakyk gi, tark paguodos žodelį!...

Ne, guli štai be žado! Nuilsusi tavo krūtinė vos besikilnoja... nukankinta širdis tik, tik ką plasnoja. Jau šala tavo sudžiūvusios, retežių sudraskytos rankos... Nors pilnas sopulio ir kaip marmuras išbalęs, bet dar dailus tebėra tavo veidas. Tik akys, tik lūpos!!!... Ar gi tai tos pačios akys, kuriose jūrės, dangus skęsdavo?! Ar gi tai tos pat lūpos, ką jauną krutinę meilės liepsna uždegdavo ?! . . . . . .

. . . . . .

Ar tokia tu buvai, kada pažinau tave?! O ne!! Tu buvai daili, kada mačiau tave berybėje girių platybėj; tu buvai stebuklinga, kada gėrejaisi pievų gėlelių kvapu!... Dailiai atsispindėjo tavo veidas srauniose mėlyno upelio bangose, ypač kada jose žaidė saulutė skaiščiais spinduliais...

Daili buvai, kada nuo šalčio pageltę lapai verkė linksmos vasarėlės... Ar viesulai, speigai braškino mūsų tamsias bakužėles, ar šiltas gegužis gėlelėmis puošė mergaičių kasas, ar ąžuolus skaldė žaibai, perkūnijos, tu visada, kaip deivė, graži!!...

Ar rasos tebkrito, ar linkės gėlelės nuo pietų karščio, ar vakaro žvaigždė jau sveikino žemę, graži tu buvai!.. O tavo saldžioji daina... Ei, senai ji man širdį su, tirpino! Tas tavo balsas, lyg Eolo arfos skambėjimas-

tavo akių, kaip žydro dangaus pažvelgimas, man širdį meilės ugnim permainė!!! . . . . . .

. . . . . .

O mano mieloji, kodel gi tu dabar taip baisi?!...

... Gelsta, kaip vaškas tavo blakstienos, pamėlynavusios lūpos dreba, kaip epušies lapas... Nejaugi tu miršti, brangi, pamiltoji?!...

Žiūrėki, aušrelė štai tavo akysna jau šviečia... Geroji, pakelk gi galvą, pažvelk į plieno dygliais apipintą langelį... Atsimink, pakils greit saulutė...

Žiūrėki, nebėr jau retežių, tik dar baisiosios žaizdos pasiliko! . . . . . .

. . . . . .

Ak! tu miršti žaizdota!..

Nelaimingas! Kam pažinau tave?... Ar gi vien tik del to paveldėjai mano širdį, kad savo mirtim ją draskytum?!... Beširdė, žiauri mirtis!...

Tai ne mano žodžiai. Tai balsas širdies, dantuotu plieno kardu perskrostos širdies!

Suprask gi! Mirties skausmo suspaustas, ką gi darysiu, matydamas tave, mano žaizdotos širdies džiaugsme, taip baisiai žiauraus priešo paniekintą, šventvagiškų jo kojų purvais apdrapstytą, jo pragariškų nasrų kruvinomis kerštо putomis aptaškytą...

Bet gi nemirk! Neleisiu...

... Neklausai! Neberūpi tau švintanti laisvės aušra, tekanti vilties saulė!... Ji visiems užtekės, tik tau vienai aptems!!...

— Nemirk gi, maldauju tave!!!

... Miršti?! Tad... tenumirsiu ir aš kartu su tavim...

Nužengsiu į tamsų ir baisų tavąjį karstą. Ten prispausiu tave karštai prie širdies!... Skausmais drebančias savo lūpas prie atšalusių tavo skruostų priglausiu ir, karštai pasimeldęs Aukščiausiąjam, mirsiu kartu su tavim!...

... Gryna ir šventa meilė amžinai su tavim susijungsiu. . . . . .

. . . . . .

X. 1. 1920

Sermėgio

Nurimkit!

Tylus, tylus vakarėlis. Mirga žvaigždžių milionai, išdabinę melsvą dangų, kaip sužydusios gėlelės žalioj pievoj. Jau nurimo ir pasaulis ir sapnus gražius sapnuoja, o vėjelis lakūnėlis vis skrajoja ir daugiau, daugiau vis jų nešioja, kad nestigtų...

Kaip būt gera, kaip malonu, kad pasaulis ta ramybe visus suptų, it motutė vaikytėlį, kad joje visi nurimtų, atilsėtų. Kad nors tylų vakarėlį, naktužėlę lengvais atdūsiais kilnotųsi krūtinė, pintųs vienas gražus sapnas...

Tai ne didis okeanas vandenynas, skaudžiam vėjui palytėjus, blaškos, šniokščia; ne giružė, vėtros laužoma, vaitoja. Tai nerimsta jaunos mintys, tai sujudo sielos gelmės, tai jausmai verpetais išsiliejo. Jie sujudo ir pakilo, nori skristi, nor' surasti ir suradę susipinti su gražiausiomis padangėms, su skambiausiais iš akordų, paslaptingą meilę rasti, už pasaulio krašto lėkti, ten, kur sielos idealas...

Oi, nurimkit jaunos mintys, nejudėkit sielos gelmės, nes neduota tokios galios, pajėgos. — Jus nurimkit...

Kaunas.

A. A.

Vincas Dovydaitis.

Keli jo gyvenimo metmens ir būdo bruožai.

A. a. brolis Vincas yra gimęs 1899 m. spalių m. 14 d., rodos, aštuntuoju vaiku Dovydaičių šeimoj, Runkių sodžiuj, buvusiame Veiverių, dabar Višakio Rūdos valščiuj ir parapijoj, Mariampolės apskr.

Pirmaisiais dvejeta ar trejeta gyvenimo metų buvęs nevisai sveikas, paskui betgi išaugo vikriu ir judriu berniuku. Mokėsi pirmiausia namie, paskui vaikščiojo į pradedamąją Višakio Rūdos mokyklą. Sistemingai tą mokyklą išeit buvo sukliudytas įvairių apystovų, daugiausiai reikalo vasaromis galvijus giriose ganyti. Jau šiame darbe parodydavo pakankamai sumanumo ir prantumo. Atsitaikius pamest bandą,—o tas piemeniui girioje yra tikras peilis ir Dievo bausmė — jis betgi gebėdavo ją pats ir susirast, kas pavyksta tik rinktiniams piemenijos individams. Mokytis labai norėjo, bet aplinkybės neleido.

Tuo atžvilgiu aplinkybės geriau susidėjo vyresniajam broliui Pijui, galėjusiam po pradžios mokyklos kiek įsikabint į artimiausią aukštesnę — Kazlų Rūdos gelžkelio dviklesę; o Vincelis negalėjo į ją patekt, viena, kad dar nebuvo, rodos, nė „Rūdos mokslo“ išėjęs, antra ir svarbiausia, be jo niekaip neapsiėjo namie. Jis jautė save skriaudžiamu, nes mokytis labai norėjo, o matė, kad jam kelias užkertamas. Todel dažnai aimanuodavo, ar jau jo daugiau neleisią mokytis... Kad neatsilikus, bent privatinai kiek vaikščiojo į mokytoją į Višakio Rūdą ($4^1/_2$ varstų), rodos kai kuomet ir perpietėmis, parginus galvijus. Visas mokslas, žinoma, ėjo rusų kalba. Taip maž nejuntamai ir slinko laikas iki didžiojo karo.

Mane didysis karas užtiko „Vilty“. Karo metu publika, visiems žinoma, darosi ytin nervinga ir grobstyte grobsto laikraščius. O „Vilty“ nuo pat pradžios neturėjau gero berniuko išnešiot laikraštį miesto ėmėjams. Delto kai kurie abonentai nuo senai nervinosi ir pyko, kad jiems tai tą, tai kitą dien arba atnešė „Viltiės“ dienraštį labai vėlai, arba ir visai neatnešė... O kilus karui, kai taip atsitikdavo, tai abonentai gatavi būdavo visą redakciją išdaužyt. O geresnių nešiotojų iš čia jau niekaip nebuvo galima gaut. Galiausiai netekęs kantrybės nuo 1915 m. pradžios į tą darbą atsikvietęs į Vilnių įstačiau Vincą. Dvejetą ar trejetą kartų man pačiam (NB vyriausiam ir beveik vienų vienam „Viltiės“ dienraščio redaktoriui ir leidėjui) pavaikščiojus su Vincu prie kiekvieno „Viltiės“ abonentų durų Vilnaus mieste, paskui Vincas puikiausiai išnešiodavo dienraštį kas rytą dar tamsoj. Tam darbui jis buvo nieku nepakeičiamas.

1915 m. vasarą, man išvažiavus į Dzeveniškį, ir Vincas (drauge ir taip pat Vilniuj su Veiverių mokytojų evakuota seminarija atsidūrusis brolis Pijus) gryžo iš Vilniaus į tėviškę. Per Kauną nuo pat karo pradžios nebuvo galima niekam be sunkiai gaunamo leidimo pereit ar pervažiuot. Tad ir Vincas su kitais tokiais keleiviais traukė kitais keliais, aplinkui, pro Trakus, Butrimonis, Darsūniškes. Galiuką keliavo čia ir tuo keliu, kuriuo po nepilnų penketo metų buvo vežamas iš karo lauko mirtinai sužeistas didelėse kančiose... Vežamas, 1920 m. spalių m. 17 d. iš Onuškio į Alytų, pakeldamas galvą apsidairydavo ir pigiai atsiminė čia keliavęs...

Laimingai parvykęs per visas užtvaras, išvargo drauge su visais kitais šeimos nariais vokiečių ištrėmimą iš gimtojo girių kampelio į laukininkus, kol vokiečiai Kauną paėmė. Tų pat, 1915 m., rudenį, kaipo žinojusis kelius į Lietuvos rytų užnemunę, buvo siunčiamas pasipirkt tėviškėj išnaikinto ūkio inventorio, kurio anuomet Lietuvos rytuose, kur vokiečiai buvo tik praėję, buvo daugiau likę, nei Kauno ėmimo ruošte, kur vokiečiai stovėdami vienoj vietoj visą vasarą, buvo visa sunaikinę.

Mokytis nesiliovė: skaitydavo, ką sugriebdamas. Bet apie sistemingą darbą tokiu laiku kalbos negal būt. Sistemingai mokytis, ir šį kart lietuviškai, Vincas (ir Pijus) tegalėjo pradėt nuo to laiko, kai man teko atsikelt į Kauną ir paimt vest gimnaziją. Tuomet tai Vincas ir tampa gimnazijos moksleiviu.

Nors tuomet jau buvo 16 metų bernaitis, betgi mokęsis tik daugiausiai pats per save, ir neišėjęs sistemingai mokylos kurso programos, buvo pasodintas į II-ją klesą. Betgi klesoj buvo pirmutinis mokinys. Kai 1916 m. pradžioj atvažiavusis

iš Amerikos d-ras V. Bartuška su vienu kitu buv. Kauno „Saulės“ gimazijos įsteigėju buvo užėję į gimnaziją ir kai lankant II-ją klesą d-ras Bartuška, norėdamas pasiinformuot del mokinių išsilavinimo, pradėjo davinėt mokiniam nežinau kokius ten „aukštus“ klausimus, tai Vincas, girdėjau, atsakinėjęs taip puikiai, jog lankytojus nustebinęs. Mat buvo daug skaitęs. Mėgo daug skaityt ir paskiau.

Būt pirmuoju klesos mokiniu, rodos, jam nebuvo jokios sunkenybės. Pirmuoju ir gale metų buvo keliamas iš klesos į klesą. Jautė, jog mokslą eina kiek pavėlavęs. Ne vienomis vasaros atostogomis turėjo rimto pasiryžimo rudeniui prisirengt į aukštesnę klesą. Bet, matydamas jį ne perdaugiausiai fiziniu atžvilgiu tvirtą, sudrausdavau. Tik 1919/20 mokslo metais VI-oj klesoj, susidarius visam būriui šaunių moksleivių, amžiu ir pajėgomis lengvai galėjusių būt ir aukštesnėj klesoj, raginau Vincą taip pat ir kitus šiems metams persikeldint į VIII klesą. Bet draugų buvę sutarta, jei „šokti“ į naują klesą, tai visiems, o jei ne, tai nė vienam. Tad ir paliko „nešokta“. Taip Vincelis ir pabaigė savo gyvenimą VII klesos moksleiviu. Bet tai nurodo jį buvus t i k VII klesai atatinkamo išsilavinimo. Bendruoju išsilavinimu jis stovėjo daug aukščiau netik už tūlą abiturientą, bet gal ir už vieną kitą skystą studentėlį. Visai laisvai naudojosi vokiečių kalba teorijai ir praktikai, mokėjo neblogai ir prancūzų kalbą, buvo pradėjęs mokytis ir anglų kalbos; buvo pradėjęs rašinėt ir spaudai referatėlių ir perskaitytųjų knygų nepaviršutinių recenzijų. Bet gi jis visur ir visumet buvo daugiau g y v o s akcijos, nei plunksnos darbininkas.

Nuo kada Vincas pasidarė darbuotoju šalia gimnazijos sienų kaipo ateitininkas ir k., nieko nežinau. Teparašo apie tai jo draugai, buvusieji su juo drauge nuo įstojimo į gimnaziją. Aš čia tik pridursiu, jog okupacijos retežiams sutrupėjus, Vincas buvo bene pirmučiausias iš moksleivių, šokusis į darbą organiziuot Lietuvos kariuomenę, rinkdamas pirmuosius savanorių būrius. Į tą darbą jis leidosi nepaprastu užsidegimu ir atsidėjimu. Pirmomis 1919 metų dienomis, kuomet dar Lietuva buvo kupina bolševikų ir subolševikėjusios vokiečių kariuomenės, Vincas, jokio pavojaus nepaisydamas, užsikabinęs šautuvą pasileido į Suvalkų girininkus ir zanavykus rinkt savanorių, kurių ne vieną būrį atvedė į Kauną. Tai darydamas nemaža persišaldė ir paskui gerokai sirguliavo visą pavasarį ir vasarą, kai kuomet būdamas net ištinęs. Pereitaisiais metais nuo ankstybo pavasario vaikinas buvo įkinkytas be atvangos į agitacinį darbą St. Seimo rinkimams besiartinant. Kas veža, tą ir plaka; kas pasiaukavęs, tą visi ir naudoja.

Ir aš norėjau iš jo turėt pagalbininką, kad pratintųsi padėt žurnalų redagavimo ir spausdinimo darbą—medžiagos nuorašų pagamint, korektūrą paskaityt... Bet, nors niekumet neatsisakinėjo duodamąjį darbą atlikt ir niekumet nepriešTaravo, betgi širdy į tą darbą didelio patraukimo ne turėjo. Mat visa siela buvo atsidavęs visuomeniniam viešumos darbui. Todel ir tą dieną, kai išvažiavo į frontą, nors buvo duota veikiai nurašyt vienas dalykėlis baigiamam spausdint Kosmoso laikraščiui, jis nuo to darbo neatsisakė, kol turėjo laiko. Bet kai atėjo išsirengimo valanda, tai palikęs nepabaigtu, išėjo ten, kur jį tėvynės gyvenimo reikalas šaukė. Nuo tos valandos daugiau ir nesimatėva.

Pradėjus organizuotis Lietuvos šauliams, jis ir čia turbūt bus buvęs vienas pirmutiniųjų. Vos vos aš ir draugai atgynėm nuo stojimo į 3-jį karo mokyklos leidimą. Tad čia sukliudytas, jis savo pašaukimą tėvynę gint atliko kitu keliu. Lenkams pradėjus pult Lietuvą, š. m. rugsėjo m. pabaigoj savanoriu veržte išsiveržė į frontą ir buvo pasiųstas gint Valkininkų. Pasižymėjęs narsumu ir rimtumu, buvo pakeltas viso ten stovėjusio šaulių būrio vadu. Puikiai gynęs tą apylinkę nuo lenkų kariuomenės plėšikų virš dviejų savaičių laiko, spalių m. 17 d. pultas dešimteriopai gausingesnio priešininko ir palikęs pats vienas miestely, gynėsi, kol keliomis žaizdomis sunkiai sužeistam ginklas iškrito iš rankų. Dievo Apvaizda neleido nedoram priešinikui jį vietoj pribaigt: paleistas į jį jau gulintį iš čia pat šūvis tik lengvai teužkliudė. Dievas taip davė, kad katalikas jaunikaitis ir numirtų visai katalikiškai — šventais Sakramentais aprūpintas.

Taip ir pasimirė a. a. Vincelis spalių m. 19 d. vakare Alytaus apskrities ligoninėj. Amžinąjį atilsį duok jam, Viešpatie, ir amžinoji šviesa jam tešviečia...

Del jo būdo nedaug ką tegaliu pasakyt. Jį galima būt daugiau apibrėžt, nebent peržiūrėjus jo draugams(-ėms) rašytuosius laiškus ir išklausius jo draugų(-ių) ir pažystamųjų atsiliepimus. Tam tikslui šioje vietoj prašau a. a. Vinco draugų(-ių) atsiųst man jo laiškus, rašytus visais laikais.

Man išrodo a. a. Vincas yra buvęs visumet labai rimtas, stropus darbininkas, jaunikaitis idealistas, nemėgęs niekų nei daryt nei šnekėt, nekentęs visokio niekšiško smulkmeningumo, nebuvęs ištižėlis, buvęs darbingas ir judrus. Žmogiškai apskaitant galėjom iš jo tikėtis gero darbingo kataliko inteligento, kokių mums taip trūksta. Tai ypač rodo man jam šių mokslo metų pradžioj duotoje skaityt knygutėje „Der katholische Akademiker und die neue Zeit“ pabrauktosios, taigi labiausia patinkamos, vietos. Jas būt pravartu ištisai

pacituot a. a. Vinco sielos apibūdinimui neužilgo prieš mirtį. Tai gal kuomet nors kitą kart. Čia tik pasakysiu, jog be kitų, pabraukta ir sakinys (7 pusl.): „Dulce decorum est pro patria mori!“ (Saldi puošmena mirt del tėvynės). Paskui autoris taip kalba į (vokiečių) akademinį jaunimą: „Daugel jūsų būvusiųjų draugų ir vienmečių yra parodę, jog jie šį romėnų dainiaus mokykloj girdėtą žodį yra supratę ir užsidegimu, net džiaugsmu ėjo pasitikt žiaurią mirtį. O dabar jūs uždavinys tėvynei g y v e n t. Ką jūsų broliai negalėjo savo mirtim atsiekt, steikitės jus savo gyvata įvykdint!“ Paskutiniuoju du sakiniu pabrauktu ir pažymėtu klaustuku. Tas duoda spręst a. a. Vincą buvus šalininką patarnaut tėvynei pirmuoju būdu— m i r t del jos, o ne gyvent. Ir jis mirė. Bet mirė ne beto, kad g y v a t a jai nebūt nieku patarnavęs. Reikalingas ir pasigendamas jis šiandien čia žemėj tėveliams, draugams(-ėms) ateitininkams, šauliams, gimnazijai, karo mokyklai, tėvynės gynimo reikalų organizavimui, ir daug daug kam. Bet daugiau nei čia, jis buvo reikalingas ir pasigendamas kur kitur. Ten ir buvo pašauktas, ten ir nukeliavo. Requiescat in pace.

Pr. Dovydaitis.

Vincas — Ateitininkas.

Čia, nors trumpai pasistengsiu duoti keletą bruožų iš a. a. Vinco, kaipo ateitininko darbuotės. Savo rašiny pasistengsiu, kiek daugiau domės kreipti į jo paskutiniųjų metų darbuotę.

A. a. dr. Vincas įstojęs gimnazijon būdamas giliai tikinčiu kataliku, greitu laiku įstojo į ateitininkų kuopelę. Jis, kaip ir visi kiti naujai kuopon įstojusieji, jos darbuotėje iš syk dalyvavo nedrąsiai, į visa ką akyliai įsižiūrėdamas, gerai įsiklausydamas. Bet laikui bėgant Vincas kas kart gyviau pradeda kuopos gyvenime dalyvauti. Visada būdamas linksmas, drąsus, energingas, beto turėdamas gabumų, jis įgijo kitų simpatijos ir atkreipė ypač vyresniųjų draugų domės ir jau dabar pradėta daug iš jo ateity tikėtis. Ir neilgai laukus pasirodė, kad neapsirikta. Vincas brėsdamas tiesiog suaugo su ateitininkų obalsiu: Visa Atnaujinti Kristuje. Dar tebėsant jam žemesnėse klesose draugai sakydavo: Ko nieks nepadarys, tą Vincas padarys. 1919 m., būdamas 6 kl., jis jau vadovauja Kauno ateitininkams, beto eina Ateitininkų Centro Tarybos Sekretoriaus pareigas. Jis Kauno ateitininkų tarpe buvo asmuo, kuris judino visą Kauno organizacijos mekanizmą, reguliavo visą darbuotę. Reikia ką sugalvot—Vincas pirmas, reikia kur nueit—Vincas pirmas, reikia koks svarbus darbas

atlikti, ir čia Vincas pirmas. Be jo Kauno ateitininkų darbuotė tiesiog buvo ne įsivaizduojama.

Tai buvo nepaprasto darbštumo žmogus. Jį niekada nerasdavai nieko neveikiant. Jis būdavo arba rausiasi knygose, arba duoda „garo“ neatliekančiam savo pareigų kuopos nariui, arba pats kur nors taip skubiai bėga, kad net nepavysi, o jei dirba, tai net išsivilkęs. Ir visada linksmas, visada šypsosi. Nors kartais ir rūščiau ant kai ko užsipuldavo, bet tai darydavo, pasak jo, kad darbas geriau eitų. Užtat dar tik 6 kl. tebūdamas jis ateitininkų darbuotėje visus gimnazijos draugus, net ir aštuntaklesius, pralenkia. Jis net vadinta Kauno ateitininkų lyderiu.

Jis tokiu atsidėjimu dirba ne tik Kauno ateitininkų tarpe, bet ir Ateitininkų Centro Taryboj. Šaukiant 1919 m. gruodžio mėnesį Ateitininkų Konferenciją, jis tiek susirūpina, kad net naktimis nustoja miegojęs. Toks jis ir kasdieniniame gyvenime. Vasaros 1920 m. atostogų metu važiuoja į tėviškę pasilsėti ir pasiskaityti. Atsisveikindamas man sakė:—Na, Juozai, dabar šiek tiek pasiskaitysiu, pagalvosiu, kaip ateinančiais mokslo metais tvarkyti ateitininkų darbuotę, o gryžęs vėl imsiuos darbo. Išsivežęs namo įvairiausio mokslinio turinio knygų, dirbo, galvojo, kiek tik jo jaunos pajėgos leido. 1920-21 mokslo metus pradedant jis atvažiavo gerokai pažengęs pirmyn ir kupinas noro dirbti. Vėl prasideda atostogų metu nutrūkęs Kauno ateitininkų kuopos organizuotės darbas. Vincas tą darbą, pasitaręs su savo artimesniaisiais draugais, visiškai kitaip sutvarko, įvesdamas sekcijų systemą, kurią pereitais mokslo metais jokiu būdu negalima buvo įvesti. Ir darbas vyksta taip, kad geriau nereikia. Ir nenuostabu, nes visus ragina, tvarko, visur suskumba.

— Na, šiemet atrodo, taip pastatysim Kauno ateitininkų organizuotę, kad mums nei viena kuopa neprilygs, —džiaugėsi man vieną kartą ir švilpaudamas nubėgo tolyn, linksmas, kad viskas gerai klojasi. Gruodžio 29 — 31 d. 1919 m. įvykusi Ateitininkų Konferencija jį išrenka „Ateities“ Redakcijos Komisijos nariu. Ir čia Vincas pasiima sunkias administratoriaus-ekspeditoriaus pareigas.

Visi džiaugėmės ir didžiavomės jo darbais. Bet štai, Lietuvą puola lenkai. Vincas meta knygą, ima šautuvą į ranką, eina partizanu kovos laukan ir spalių 16 dieną 8 val. ryto atkaklioj kovoj su priešu Valkininkų miestelio gatvėje lieka mirtinai sužeistas ir spalių 19 dieną 7 val. vakaro miršta. Ir taip ateitininkų organizacija netenka vieno brangiausiųjų idejos darbininkų.

Juozas Leimonas.

Vincas kovos lauke.

Rugsėjo 30 d. pavakarį rinkomės į vienos sekcijos susirinkimą, kuriai vadovavo a. a. Vincas. Susirinkimas neįvyko. Atėjęs į susirinkimą radau Vincą. Jis pranešė, ryt važiuojąs į frontą ir jau esąs užsirašęs šaulių štabe. Vincas kviečia ir mane draug važiuoti. Aš, ilgai negalvojęs, sutinku. Tą pat pavakarį nuėjom į Štabą sužinoti išvažiavimo laiką. Pasirodė, jog pirmas būrys važiuoja tą pat vakarą. Nutarėm važiuoti ir mes. Laiko prisirengti į kelionę tik dvi valandi teturėjom. Suprantama, kad taip skubotai išvažiuodami nesuskubova nė su draugais, nė su artimesniaisiais asmenimis atsisveikinti, juoba kad po dviejų savaičių rengėmis gryžti atgal. Taip paskubomis išvažiavę, jau trečią dieną atsidūrėme Valkininkuose.

Rytojaus dieną iš Valkininkų pasitraukė mūsų kariuomenė, o kartu su ja ir šaulių būrys. Vincas griežtai atsisakė trauktis nuo nematomo priešo. Ir mudu perėję Merkį traukėm prietamsoje slaptingu Valkininkų pamiškiu priešo link. Taip nuėjom apie 3 verstus ir, radę savo pirmutinę sargybą, naktį gryžom į Valkininkus.

Būriui padidėjus Vincas liko skyrininku. Kelioms dienoms vėliau Vincas su savo 5 žmonių skyriumi darė žvalgybą. Susišaudėm su 12 raitelių. Besišaudant aš nuo būrio atsitolinau pusvarsčiu ir draugų neprisišaukęs gryžau į Valkininkus. Kitą kart darė žvalgybą su savo būriu 13 varstų priekin. Visada žygiavo savo būrio priešaky.

Valkininkų miestely mes išbuvom dvi savaiti. Visą laiką buvom užimti sargybom ar žvalgybom ir tik vieną pusdienį turėdami laisvą irstėmės Merkiu ir žuvavome.

Patekus dviem draugam į nepaprastas gyvenimo apystovas, juodu dar labiau susiartina ir pradeda kits kitą geriau suprasti ir branginti. Taip ir mudu begyvendamu Valkininkuose kartu žygiavom ir dalijomės įspūdžiais.

Atmenu Vincą vaikščiojantį Merkio pakrantėmis ir deklamuojantį: „Ten kur sriaunus Merkys sruvena“...

Arba vėl, lenkams artinantis į Vilnių, dažnai niūniuodavo:

„Vilniaus kalneliai, sveikiname jus
Renkit narsuoliams tinkamus kapus“...

Arba: „Oi neverk motušėle!..“

Kariuomenei ir štabui pasitraukus, Vincas liko būrininku. Juokaudami jį vadindavom „Vyriausiu Valkininkų respublikos Kariuomenės Vadu“, nes tada mums priklausė civilinė ir karinė valdžia. Išbuvę dvi savaiti Valkininkuos, rengėmis gryžti Kaunan. Bet lenkams užėmus Vilnių, nutarėm dar palaukti. Belaukiant atėjo ir spalių 16 d. Iš vakaro prieš tą dieną gauta

žvalgų pranešimas, jog lenkai rengiąsi pult Valkininkus ir gauta kuopos vado patarimas pasitraukti iš miestelio dar tą patį vakarą. Būrininkas, žmonėms prieštaraujant, nutarė pasitraukti rytą aštuoniomis. Dar naktį jam patarta trauktis tamsoje, jis vis laikėsi nuskirto laiko.

Ir rytas išaušo. Artinosi ir aštuntoji valanda. Viskas buvo parengta pasitraukimui. Būrininkas su adjutantu išėjo paskutinį kart savo „ramioj“ respublikoj pusryčiautų.

Visas būrys ir gi buvo po miestelį išsiskirstęs. Tik staiga, mums atsiradus turgavietės vidury, pastebėjome lenkų raitelių būrį, lekiantį į mudu zovada. Lenkai, pastebėję mudu, pradėjo šaudyti. Mudu skubiai bėgom prie savo būstinės, tikėdamiesi ten rasti draugus. Bet prie namų nebesuskubom pribėgti — lenkai prisivijo. Vincas spėjo įbėgti į akmens siena aptvertą šventorių ir ten užsislėpęs vienų vienas šaudėsi 20 — 30 minučių su 15 — 20 lenkų. Lenkai nedryso į šventorių eiti. Tik pagaliau vienas lenkas įsidrasinęs įlipo iš kitos pusės į šventorių ir, atsistojęs už bažnyčios kampo pradėjo tiksliau šaudyti. Vincas kitam krašte atsistojęs už medžio gynėsi. Lenkas pasiūlė pasiduoti, Vincas atsisakė. Tik staiga kulipka perėjo medį ir Vincą sunkiai sužeidė. Lenkas pribėgęs dar šovė, norėdamas pribaigti. Dar kartą sužeidė. Ketvirtą dieną nuo žaizdų Vincas mirė... *V. Ja-tis.*

* * *

Paduosiu dar keletą smulkmenų apie a. a. brolio Vinco paskutinės kovos ir sužeidimo apystovas, patirtų 1) iš paties a. a. Vinco žodžių draugui Leimonui, belydint jį sužeistą iš Valkininkų į Alytų, kol dar nebuvo visiškai nusilpęs ir galėjo kalbėti, 2) iš pil. Tado Ivanausko, dieną prieš Vinco sužeidimą pakeliui atvykusio į Valkininkus ir ten buvusio lenkams puolus ir 3) iš draugo V. Jasaičio, ką jis būdamas belaisvėj girdėjo apie Vincą iš lenkų kareivių.

Lenkų raitelių eskadronas, gerai lenkų šnipų Valkininkuos painformuotas, o gal jų ir vedamas, puolęs Valkininkus spalių m. 16 d. 10—15 minučių prieš 8 v. rytą, įjodamas į miestelį net iš trijų pusių. Tą momentą Vinco šaulių burys kaip tik buvo besitraukiąs nuo miestelio, ir atsiėmęs nuo tilto kulkosvydį. Arčiau miestelio buvę keletas kareivių ir pačiame miestely Vincas, Jasaitis ir du šauliu. Šaulių būrys, lenkų šaudomas, paskubomis traukęsis tolyn į pridengtą vietą; kareiviai kiek šaudęsi ar nesišaudę buvę paimti nelaisvėn, o užkluptųjų miestely šaulių vienas laimingai pasprukęs, kitas laimingai pasislėpęs. Vincas ir Jasaitis buvę užklupti beeinant

per miestelio aikštę. Besitraukęs šaulių būrys tuomet buvęs nuo Vinco tiktai kokį 150 žingsnių tolio ir girdėjęs Vincą sušukus į juos: „Vyrai, prie manęs į kuopą!“ Bet tarp jų ir jo buvę jau tiek daug lenkų raitelių, jog to padaryt nebuvę jokios galimybės. Jasaitis pasakoja, jog juodu beeidamu per aikštę pamatę nuo savęs kaip 30—40 sieksnių tolio lenkų raitelių būrį iš 20—30 žmonių. Lenkai juodu pamatę pradėję šaudyt. Juodu instinktingai pradėjusiu bėgt link savo būstinės, buvusios atstu 30—40 sieksnių; namų pribegti būtų nespėję, nes lenkai būt prisiviję. Vincas įbėgęs į šventorių, Jasaitis į dar žą. Paskutiniai Vinco žodžiai, kuriuos jis girdėjęs, buvę: „šauk! šauk!“, ir jį paskutinį kart matęs bebėgant.

Jasaičiui kliuvus į nelaisvę, Vincas palikęs vienas. Jo pasakymu jis išsyk šaudęs į puolančius jį lenkų raitelius iš aikštės, o paskui, kaip pradėję artindamiesi supt, įpuolęs į šventoriaus saugesnę vietą ir iš ten leidęs šūvį po šūvio. Pajutęs, jog sužeidę į ranką prie peties, bet vis šaudęs; pajutęs sužeistas į kitą ranką—vis dar galėjęs šaudyt; manęs dar leist granatą, tik pajutęs dygtelėjus pašonėj; staiga išpylęs jį visą karštis, ir dar sykį iššovus ar neiššovus, jam šautuvas prieš jo norą iškritęs iš rankų, o jis pats parpuolęs žemėn. Pribėgęs lenkas dar šovęs į jį gulintį, bet nepataikęs, kulipka praėjusi pro pačią krutinę. Apie šį šovimą į jį gulintį pasakodamas a. a. Vincas ištaręs su nusipurtymu... Tas, šovusis į jį gulintį, lenkas puolęs jį krėst ir ėmęs klausinėt, ar jis esąs kareivis ar partizanas. (Partizanų gyvų nepalieka). Vincas atsakęs, jog kareivis. Lenkas klausęs, iš kur. Vincas atsakęs, iš Kauno. Ar tais atsakymais buvo to lenko vaizduotė sumaišyta, ar buvo jo žūdymo karštis praėjęs, ar gal, kas tikrų tikriausia, jis tikėjo Vincą jau pakankamai pribaigęs, daugiau į jį nešovęs, tik iškratęs, atėmęs visa, ką rado kišeniuose ir palikęs jį gulėt, žinoma, kraujo baloj... Paimtasis į nelaisvę Jasaitis matęs tą lenką, atsinešusį kruviną Vinco pasą ir kitus dokumentėlius ir girdėjęs jį giriantis savo draugams, jog Vincą pribaigęs... Kitas lenkas jį del to sukoliojęs, pavadindamas jį už tokį darbą „bydło“. Lenkas papasakojęs, kaip su Vincu atsitikę... Jis ilgai šaudęsis iš šventoriaus; jam siūlę pasiduot į nelaisvę, bet ypatingu galvos gestu atsakęs nepasiduosiąs. Tuomet lenkas įlipęs iš kitos bažnyčios pusės į šventorių ir užsistojęs už kampo bažnyčios pradėjęs šaudyt. Vincas užsistojęs už medžio. Kulipka perėjusi per medį ir jį sužeidusi. Lenkas pribėgęs dar šovęs, norėdamas pribaigt. Paskui atėjęs kitas lenkas pranešęs, jog Vincas dar gyvas, bet vistiek tuoj mirsiąs...

Netrukus Valkininkus dar puolė lenkų pėstininkų kareivių ir visi jie pradėję plėšt miestelį be pasigailėjimo... Pirmiausia puolę į šaulių gyventąjį trobesį... Tai taip pat aiškus šnipų darbas... Apie patį plėšimą buvo kelis kart rašyta mūsų laikraščiuose, pradedant nuo generalinio štabo pranešimo (spalių m. 17 ir 18 d.); tad apie tai čia ir nerašau. Prisiplėšę po pusdienio pasitraukė... išsiveždami apie d e š i m t į savųjų lengvai ir sunkiai sužeistų ir nukautų žmonių ir palikę ketvertą nukautų arklių. Ar tai vieno Vinco šūviais tai buvo padaryta, ar ne — sunku nustatyt...

Vinco žygis š. m. „Lietuvos“ 230 N-ry šitaip įvertintas: „Vincas Dovydaitis, mūsų būrio vadas, buvo lenkų užkluptas pats vienas, drauge su šauliu J., plačios aikštės vidury ties bažnyčia. Vietoj kad pasitrauktų narsiai stojo jis į kovą su visu lenkų eskadronu... Savo karžygio darbu Dovydaitis sulaikė kelioms minutėms lenkų raitelius ir davė progos pasitraukt savo būriui ir išvešt kulkosvydį. Atsišaudydamas pasitraukė mūsų būrys ligi miško kalnelio, kur išsisklaidęs graudine lenkų neprisileido...“

Šauliai, gavę tikrų žinių iš atėjusio į juos buvusio per visą plėšimo laiką miestely pasislėpusio šaulio, jog lenkų tikrai jau nėsą, vakarop gryžo atgal į miestelį. Begryždami patiko dvejetą merginų kurias susistabdę ėmė klausinėt, ar buvę lenkai, ką darę ir ar dabar jie yra. Merginos atsakinėjusios kaž kaip nedrąsiai, jog lenkai būt tai buvę, bet nieko bloga nedarę ir dabar jų nėsą. Pagaliau, jos nustebusios ir nudžiugusios, kad tai jie čia esą lietuviai... Jos pirmiau nekalbėjusios teisybės, nes maniusios juos esant lenkų partizanus. Tada jos pasisakė, einančios kaip tik jų ieškot, kad pranešt jog lenkai jau išėję ir kad jie, šauliai, skubiai gryžtų, nes miestely esąs vienas jų sunkiai sužeistas draugas. Tai ir buvo Vincas.

Draugai sugryžę rado Vincą paguldytą jau kaž kokioj špitolėj, vidury aslos aplink jį buvusi didelė kraujo bala, o šalia pastatyta kaž kokia skardinė, turbūt vandeniu girdyt... O tai jau buvo gydymo pagadinimo pradžia. Žaizda iš pryšakio buvo nedidelė, bet kitoj kūno pusėj smarkiai išplėšta. Ar tai kulipka, jei buvo pirmiau perėjusi per medį, pati deformavosi, ar gal buvo tyčiomis deformuota (nupiaunant galą) kad stipriau sužeistų, o gal buvo ir sprogstamoji. O gal būta dviejų žaizdų — iš vienos ir kitos pusės.

Pamatęs savuosius, a. a. Vincelis neapsakomai nudžiugęs, visas jo veidas nušvitęs... Mat jis manęs, jog jam reiksią jau taip ir palikt lenkų pusėj. Jis į tą špitolę jau buvęs atneštas kaž kokių gailestingų moterų dar lenkam miestely tebesant ir jis jų melste meldęs, kad jį kaip nors iš čia išvežtų. Bet jos,

širdy sutikdamos su tuo, atsisakusios ką nors daryt, bijodamos lenkų. Dabar, sugryžus sužeistojo draugams, nudžiugo ir jos.

Kas buvo dabar daryti? Pil. Ivanauskas geriausiai žinojo, kokios pavojingos yra vidurių žaizdos ir kokio ligoniai ramumo reikalauja, jas gydant. Per šį didįjį karą Prancijoj kovos laukuos į vidurius sužeistuosius kurį laiką palikdavę net lauke gulėt toj pačioj vietoj, kur sužeistas; apdengus tam tikru stogeliu, prižiūrėjo tam tikros sesers, kad tik sužeistojo, judinant iš vietos, nesukrėtus; nes nuo mažiausio sukrėtimo tokio į vidurius sužeistojo žaizda gali patapt nepagydoma, kadangi atsirandą labai pavojingų komplikacijų. Tad dabar vežt taip sužeistą Vincą mažiausia keliasdešimts varstų aišku buvo, jog tai bus jo pribaigimas. Bet ką laimėsi nevežęs? Kas juo čia rūpinsis?... Kiekvieną valandą lenkai galėjo gryžt atgal, nes jie buvo nuėję nuo miestelio netoliau, kaip dvejetą varstų... Buvo rengiama turėjusis greit prasidėt lenkų puolimas visu frontu (kuris vėliau tikrai įvyko)... Valkininkai lig šiol narsiai ginami ir taip buvo įsikišę į lenkų pusę. Palikus sužeistąjį vietoj, užėjusieji lenkai jo vistiek gyvo nepaliks... Ir Vincas melste meldžia ko ne su ašaromis vežt jį kur tik nori, bet tik čia nepalikt... Jau visai vakaras... Ir draugai nutaria vežt Vincą iš čia kogreičiausiai...

Užvarė kokį galėjo gaut vežimą, parengė jį, kaip galėjo patogiai, paguldė ir išvežė... Išvežė Vincelį iš to Lietuvos rytų kampelio, kurį sveikas būdamas dvi savaites taip narsiai gynė ir iš kurio niekaip nenorėjo pasitraukt, kad jo beginklius gyventojus neatidavus plėšikams į nagus... Dabar buvo iš jo išvežamas, kad apvainikavęs savo gynimo darbą savo ištekėjusiu ir jame palikusiu krauju, daugiau niekados jo gint nebesugryžt...

Iš Valkininkų išvežtas a. a. Vincas, keliavo baisią kelionę dvi naktis ir vieną dieną, kol pasiekė žmoniškos ramesnės vietelės, Alytaus; keliavo ne tiesiog iš Valkininkų į Alytų, bet per Onuškį ir Butrimonis,—ko ne dvigubą kelią... Apie tą kelionę rašo jį lydėjusis draugas Leimonas.

Aš mylimo brolio Vinco gyvo daugiau nebemačiau. Visos apystovos, kaip tyčia, pinte pynėsi, kad su juo gyvu nesusitikus. Tikrą žinią apie jo sužeidimą gavau labai vėlai, o mano kelionė į jį, gavus žinią, buvo taip pat nežmoniška [1]). Radau jį Alytaus ligoninėj nors dar šiltą, bet jau nebegyvą... Gydytojo Petrovo man pranešimu buvusi mirtina žaizda dešiniajame krūtinės šone ir išdraskytas dešinio peties sužeidimas. Dar buvęs kraujo

[1]) Del šito skundžiausi visuomenei š. m. „Laisvės“ laikraščio 30 N-ry (lapkr. m. 6 d.).

išsiliejimas tarp plaučių ir krūtinės ląstos sienos. Buvę nutekėję daug kraujo. Dešinysis plautis užlietas krauju. Tur būt sužeistos ir kepenos. Kosėjęs kraujais. Temperatūra buvusi pakilusi per 40, pulsas iki 150-160. Miręs del širdies nusilpimo....

Pr. Dovydaitis.

Vinco paskutinės gyvenimo valandos ir mirtis.

A. a. dr. Vincą apie 5½ valandą vakaro 16 d. spalių radom Valkininkuos sunkiai sužeistą ir visą kruviną. Jis buvo išbalęs, suvargęs, skaudžiai dejavo. Išvydęs savo partizanus, jis labai nudžiugo, nes jau buvo manęs, kad jam teks lenkuose ir mirti. Iš čion paėmę, atvežėm į Vaitkarčemio kaimą, 6 verstai atstui nuo Valkininkų miestelio. Čia jį apžiūrėjo N kuopos felčeris ir perrišęs pasakė, jog ligonis turbūt esąs pavojingai sužeistas ir jį kogreičiausia esą reikalinga vežt į ligoninę. Tamsi naktis, debesys tirštai apkloję dangų, vakarų vėjas smarkiai pučia, smulkus lietus skaudžiai plaka veidą. Aš, pasiėmęs dar porą šaulių, vežu Vincą tolyn, artyn prie pirmosios pagalbos punkto. Vežimas pilnas priklotas šiaudų, juose guli šiltais drabužiais apklostytas Vincas. Nakties prieglobsty jau visi miega, tik vėjo blaškomas verkia miškas, tarška mūsų vežimas ir skaudžiai dejuoja sunkiai sužeistas Vincas... Nejauku, griaudu, veržias viena kita graudi ašara, noris verkt, verkt ir verkt. Aš jį raminu, sakau, kad visai nepavojingai sužeistas, kad visada, tik ką sužeidus, labai skauda ir prašau, tiesiog maldauju, jo nedejuoti. Nutyla. Bet vos tik vežimas smarkiau krestelės, ir vėl dejuoja, vėl kenčia nepaprastą skausmą. Taip noris, kad tik tas vežimas taip nebildėtų, nejudėtų; kiekvienas jo smarkesnis tarkštelėjimas, rodos, peiliu veria širdį. O naktis tamsi, nors akin durk, nieko nematyt, o dar tas vėjas ir lietus. Mes vežam dr. Vincą tolyn. Einu prie pat vežimo, žiūriu, kad jam visa kas būtų gerai, du šauliu veda kelią, kad griovin ne įvažiuotume. Tamsu —nė kur kelias nežymu.

— Ei, jau įvažiavom į kaž kokį raistą!—pradeda šaukti šauliai. Ir ištikrųjų, žiūrim, kad mes kelią pametę, jau kažin kur įvažiavę. Kas daryt? Išdeginom visus degtukus, bet nieko gero nesuradom. Nejaugi reiks čionai nakvoti?! Gi žiūrim, ten už raisto žiburys žybčioja—na, tai turbūt kaimas. Nudžiugom ir einam kaiman. Bet vėl nelaimė, kur neini, vis raistas, o to raisto viduriu dar teka gilus upelis.

— Na, kas bus?—klausiam viens kito. Nusiminėm. Galų gale žūt būt nusprendėm pasiekti kaimą. Tuoj vienas šaulys išsirengia ir ryžtasi pereiti raistą ir upelį. Pereina ir greitu

laiku sulaukiam žmogų su žiburiu, kuris mus išveda į kelią. Važiuojam vis vien tolyn, bet jau dabar pasiėmę iš kaimo vietinį žmogų vadovu, kad kur nors neįvažiuotume.

Vincas vis skaudžiai dejuoja. Jau ir prašvito ir saulė patekėjo, o mes vis važiuojam. Štai jau ir Onuškio miestelio kapai, tuoj bus ir pats miestelis. Tikimės čia gausią Vincui pagalbos. Vežimas krestelėjo, Vincas smarkiai ėmė dejuoti ir galų gale pratarė:

— Kaip būt gera, kad mane būtų lenkai vietoje nušovę, kam dabar tiek daug kentėti.—Iš skausmo pakelia galvą ir pamatęs Onuškio kapus taria: — Kaip man būtų malonu, greičiau į šiuos kapus atsigulus.—Pasidarė griaudu, ir aš, iš skausmo apsiverkęs, pradėjau jį ne tai barti, ne tai prašyti, kad jis taip daugiau nebekalbėtų ir raminau, kad štai tuoj gausim pirmąją pagalbą ir jis išgis. Jis paklausė ir daugiau jau panašiai nebekalbėjo.

Atvažiavom į Onuškį. Čia radom karo gydytoją, kurs apžiūrėjęs ligonį ir perrišęs, patarė tuč tuojau vežt į Alytų, kaipo į artimiausį ramesnį punktą. Buvo sekmadienio rytas. Dangus prasiblaivė ir skaisčiai suspindėjo saulės spinduliai. Važiuojam smilčių keliu tolyn. Kai kur sutinkam vieną kitą einantį bažnyčion žmogelį. Jie mus atydžiai tėmija. Dabar Vincą vežu tik aš vienas: šaulius paleidau atgal į frontą. Vincas nurimo, nebedejuoja. Man ir linksmiau pasidarė. Mūsų arklys pailso. Einu kaiman ir prisibaręs išsivarau „padvadą.“

Jau vidurdienis, mes vis važiuojam. Vincas pralinksmėjo, ėmė kalbėt ir net juokaut. Pirmiausia jis įsižiūrėjęs į mano kareivišką kepurę prašneko: — Žinai, Juozai, tave tai ši kepurė nuo mirties išgelbėjo, o mane kareiviškas diržas, kuriuo buvau apsijuosęs: lenkai pamanė, kad aš naujokas. Jeigu ne kareiviškas diržas, tai mane lenkai tenai pat vietoje būtų pribaigę. Toliau jis apgailestavo V. J., kuris tenai mūšy pateko į nelaisvę. Vincas buvo įsitikinęs, kad jau tas sušaudytas. Smulkiai apipasakojo, kaip jis mušęsis su lenkais. Būtų dar ir daugiau kalbėjęs, bet man įspėjus, kad ligoniui kalbėti sunku ir tas jį vargina, jis, pareiškęs pageidavimą, kad aš ką nors jam papasakočiau, nutilo, ramiai gulėjo, atydžiai klausė mano kalbos ir gėrėjos gražiomis apylinkėmis.

Jau temstant atvažiavom į Butrimonis. Čion, ilgai nelaukus, gavom kitą „padvadą“ ir vykom į Alytų. Buvo giedra, bet labai šalta naktis. Vincas tik retkarčiais dejavo. Apie 4 valandą ryto atvykom į Alytų ir jį patalpinau į Alytaus Apskričio ligoninę. Tuoj atėjo gydytojas ir, apžiūrėjęs pranešė, jog Vincas esąs mirtinai sužeistas ir pasveikimo

sunku esą tikėtis. Visą naktį teko su juo būti. Rytojaus dieną jis gulėjo ramiai, retkarčiais dejuodamas. Naktį spalių 18-19 d. jis jau pradėjo klejoti ir smarkiai blaškytis. Spalių 19 dieną anksti rytą sužinojau, kad jis dar apsirgęs plaučių uždegimu. Padėtis buvo visai be vilties. Tuojaus parūpinau kunigą. Ligonis atliko išpažintį, priėmė Sv. Sakramentą, beto kunigas suteikė paskutinį patepimą. Vidūdienį jis jau labai silpnai bekalbėjo, į pavakarį jau visai nebepajėgė kalbėti, o apie 6 val. vakaro tiesiog regimai ėjo silpnyn. Temperatūra buvo per 40. Vos spėjom parūpinti gramnyčią, kaip jis 7 val. vakaro artinantis amžinai užmerkė akis, graudžiai visiems palatoje buvusiems verkiant. Prie mirties iš draugų ir pažystamųjų tik man vienam teko būti. Mirė labai ramiai—vis rečiau ir rečiau kvėpavo, pagaliau griaudžiai sudejavęs nutilo... amžinai nutilo... *Juozas Leimonas.*

Vinco laidotuvės.

Spalių 20 dieną nuo 1 val. jau pradėjo rinktis prie Alytaus Apskričio ligoninės žmonių a. a. Vinco kūną Kaunan palydėti. Atvyko kunigas, progimnazijos moksleiviai su mokytojais, pradžios mokyklos moksleiviai, orkestras, ginkluotų kareivių būrys. Apie 3 valandą gedulinga procesija traukė Alytaus miestelio link. Karstas skendo žaliumynuose, vainikuose. Progimnazijos moksleiviai-ės savo jaunais, skambiais balsais giedojo: „Dievas mūsų apginėjas ir galybė“, protarpiais orkestras grojo maršą. Tyliai žengiame, gailesio jausmas supa, mėto, drumščia sielą, veržias, rieda per veidą sidabrinė ašara. Visų mintys, visų širdys, jausmai sako: — Mes dirbsim tai, ką dirbo šis garbingai kritęs didvyris. — Miestelio aikštėje kalnely procesija sustoja. Alytaus Apskričio Tarybos vardu kun. Grajauskas pasako jausmingą kalbą. Trumpais žodžiais apibūdinęs paskutiniųjų dienų veidmainingą lenkų politiką, nurodo a. a. Vinco nuopelnus pasiryžyme tėvynę gint. „Garbė tau motyn, kuri užauginai tokį didvyrį!“—sako tarp ko kita ir pabriežia menką susipratimą tųjų motinų, kurios nenori išleist savo vaikų į lietuvos kariuomenę, stengdamosios juos paslėpt, net tuomet, kai jie yra vyriausybės šaukiami. Jei visi taip eitų tėvynės gint, sako, kaip štai a. a. Vincas, tai ir mūsų žemės ribos senai būtų nustatytos...

Kalbos klausė susijaudinusi didžiulė visų tautų Alytaus gyventojų minia. Kalbą pabaigus, procesija žengia toliau, nusileidžia į panemunę ir pasuka Balbieriškio keliu. Štai ir miestelis baigiasi. Procesija sustoja. Gydytojas Janavičius Alytaus visuomenės vardu sako a. a. Vincui patriotingą atsis-

veikinimo kalbą, paskutinį sudiev: Vinco darbus ir mirtį jis lygina su čia palaidoto a. a. karininko Juozapavičiaus darbais ir gailisi, kad ir Vincas negali čia šalia Juozapavičiaus atsigulęs pasilikt Alytuj. Palikdamas, jis greta a. a. Juozapavičiaus būtų Alytui taja antraja uola, į kurią dar labiau suduztų visi priešininkų Rytų Lietuvos puolimai. Pabaigus palydovai pagieda Viešpaties Angelas ir karstas parengiamas į tolesnę kelionę jau be palydovų, kurie gryžta į miestelį.

* * *

Važiuoju vienas su Vinco kūnu tolyn. Auksiniai saulės spinduliai, skaiščiai sutvyskėję ant jojo karsto, pasislėpė ir mus apglėbė naktis savo ramybės sparnais. Važiuoju. Kaž kaip keista, nejauku darosi. Pats sau negali tikėti, kad veži tą, su kuriuo kelios dienos atgal linksmai juokaudami, ginklu rankoje tėvynės rubežius sergėjom ir džiaugėmės, kad ten, už mūsų pečių, gali visi ramiai gyventi, nieks jų gyvenimo nedrumsčia. Ir alkis, ir nuovargis, ir pavojus mums buvo vien juokai. Dabar vežu jį amžinos ramybės vieton. O, Dieve! Nejaugi tik toks žmogaus gyvenimas, nejaugi gilesnės prasmės jis neturi! Jeigu taip, tai jis betikslis... Bet ką aš kalbu?! Juk jis giliai tikėjo, kad šis gyvenimas tai tik akymirka ano Amžinojo gyvenimo Viešpatyje. Juk ir mes, ne tik jis viens, tikim, kad tai neabejotina tiesa ir šventai tikim. Ir aš, štai dabar, vienas būdamas prie jo karsto, instinktingai jaučiu, kad taip, o ne kitaip yra, kad ne jis nuo mūs atsiskyręs, bet mes nuo jo... Jau pravažiavau ir Balbieriškio miestelį. Maža kas mus tepastebėjo. Tik keletas žydelių išėję pažiopsojo ir vėl dingo tamsiose gatvėse.

Giedri naktis. Žvaigždžių milionai spindi, tvyska, mirga. Aš vis skubiu tolyn. Štai ir didysis Nemuno pakrančių miškas. Jis tyliai, tyliai ošia, vos šakelėms bejudindamas, tartum Aukščiausiajam vakarinę maldą kalbėdamas. Gražu, stebuklinga nakties ramybėj, rods, visas pasaulis jungias į vieną gražiausį paveikslą, skambiausią stygą, o toji styga leidžia tokių garsų, kurie susipina su dangiškaja byla ir teikia pasauliui palaimos. Gražu pasauly! O kodel žmonės taip negražiai jame gyvena? Kodel?....

Jau buvo vienuolikta nakties valanda, kada įvairių įvairiausių minčių nešiojamas, pasiekiau Prienus. Vos įvažiavus į miestelį mus sustabdo ginkluoti šauliai. — Ar draugas Dovydaitis, — klausia jie manęs. — Taip, — trumpai atsakau. Tuojaus pasirodė iškilminga procesija, kuri ėjo mūs pasitiktų. Nakties tamsoj žengėm Prienų miestelio gatvėmis. Bažnytinės veliavos, įvairiomis spalvomis tvyska žibintuvai, kunigai, kars-

tas, išsirikiavę moksleiviai, ginkluoti šiauliai—visa tai atrodė labai nepaprastai. Atlydėjom į bažnyčią ir karštai pasimeldę išsiskirstėm. Rytojaus, spalių 21 dieną 7 val. ryto šv. Mišios, kun. Martišiaus pamokslas ir vėl tokia pat lydimoji procesija. Draugas Tamulionis Prienų ateitininkų vardu pasako jausmingą prakalbą, šauliai tris kartus iššauna ir aš vėl važiuoju vienas su Vincu Kaunan. Kauną pasiekiam apie 12 dienos valandą. Čia Aleksoto kalne mus sutinka Kauno gimnazija su kapelionu kun. Jokubausku, paskui karo orkestras. Draugams nešant karstą, Vinco lavoną nulydi į jo brolio Prano Dovydaičio butą gimnazijoj.

* * *

Naktis. Nedidelis kambarėlis. Jame, aukštai iškeltame karste guli Vincas. Karstas skęsta žaliumynuose, vainikuose, iš šalių slaptingai, gedulingai dega žvakės, o tarp jų stovi du ginkluotu šauliu — Vinco garbės sargyba... Kambarėlis pilnas moksleivių ir šiaip žmonių. Vieni meldžiasi, prašo Viešpaties suteikt velioniui amžinąjį atilsį, kiti tyliai šnekučiuojasi, treti nuliūdę gieda šventas giesmes. Tik apie vidurnaktį kambarėlis šiek tiek ištuštėja. Rytojaus, spalių 22 d. Vinco kūnas iškilmingai lydimas į Kauno Įgulos bažnyčią, čia gedulingos pamaldos ir kun. Jokubausko pamokslas. [1]) Po pamaldų, karstas paliekamas bažnyčioj ligi 4 val. dienos.

* * *

Artinasi 4 val. Bažnyčioj pilna žmonių. Visi, kas tik gali, eina tarti paskutinį sudiev tam, kuris garbingai paaukoja gyvybę Tėvynės laisvės aukure. Štai susitvarkė gedulinga procesija. Prieky kryžius, bažnytinės veliavos, visa eilė įvairių įvairiausiais parašais vainikų, k. a: *A. A. Broliui Kristuje— Ateitininkai*; *Ilsėkis ramybėj už Tėvynės laisvę gyvybę paaukojęs — Gimnazija*; *Drauge, su Tavimi visados — „Saulės" mokytojų seminarija*; *Žuvai, bet Tavo dvasia gyvena mumyse — Kauno ateitininkai*; *Brangiam Vincui — Klesos draugai ir draugės*; *Ilsėkis ramybėj jaunas karžygi — Gimnazija*; *Jaunam didvyriui, žuvusiam už idealus — Alytaus Apskričio Ligoninė*; *Garbė Tau, drauge, žuvusis už Tėvynę — Alytaus vidur. mokykla*; *Narsiam draugui — Prienų Šaulių būrys. A. A. Vincui — Karžygiui — Prienų ateitininkai.* Toliaus kunigai, žaliumynais išpuoštas karstas, moksleiviai, šauliai ir šiaip dideliausia žmonių minia. Visi, orkestrui grojant, pamažu žengia kapų link. Štai ir kapai. Kun. prof. Morkelis pirmas sako pamokslą, po jo kalba kun. Tumas, žemiau pasirašęs, Petras Spetyla ir Pranas Sutkus. Šauliai tris kart iššauna ir Vincą amžinai užberiame žemėmis... *Juozas Leimonas.*

[1]) Visas įdėtas toliau. *Red.*

Laidotuvėse pasakytosios kalbos.

Kauno gimnazijos kapeliono kan. Jokubausko kalba Įgulos bažnyčioj.

Yra gyvenime vaizdų, į kurius juo ilgiau žiūri, juo vis naujų dalykų pastebi; yra klausimų, kurius sprendžia amžiai ir išspręst negali, jei tik nori juos išspręsti vieno proto jėgomis. Tas vaizdas, toji kai kuriuo atžvilgiu neišsprendžiama problema yra mirtis.

Kaip negyvos medžiagos pasauly veikia atvirkščios jėgos, taip gyvybės pasaulyje matyt vienoj pusėj visa, kas gyva, veržiasi į gyvybę, į laimę, instinktingai vengia skausmo; o antroj pusėj ne amžiai, ne metai, bet diena ir valanda dildo, nudėvi mūsų molio namelius, kuriuose gyvena siela, ir juos galutinai suardo. Vienos kartos virsta dulkėmis, kad naujoms vietą užleidus, nyksta ir naujosios, ir taip kinta pasaulis. O pačioje kitimo eigoj begalinis įvairumas: miršta vaikas, miršta žmogus pačiame sveikatos amžy, miršta žilos senatvės susilaukęs. Taip esame pripratę prie tų gamtos dėsnių, jog jie mūs visai nestebina. Bet kuomet giliau pagalvoję paklausiame savęs, koksai yra gyvenimo tikslas, ir sustatome greta gyvenimo gėles ir jo erškečius; kuomet matome, jog pirmoji vaiko gyvybės valanda, tai jo griaudus verksmas, o jo gyvenimo takai dažniausiai turi daugiau erškečių, o paskutinioji valanda skaudesnė už pačias ašaras,—tai išeina gyvybę tikslo neturint ir ne nuosakus turi būt tas, kas sąmoningai neša gyvenimo naštą, suklumpa po jos sunkumu ir vėl neša, kad iš naujo suklupti, galėdamas viena akymirka nusikratyti visų skausmų ir pačios gyvybės.

Tą neišsprendžiamą klausimą sprendžia tiktai tikyba, jog mes čia tik keleiviai į amžinąją Tėvynę, jog čia vargai ir skausmai tai Dievo malonė, nes, juos kantriai nešdami, piname sau garbingesnį amžinos laimės vainiką.

Šv. Augustinas, rašydamas apie savo motinos šv. Monikos mirtį, sako, jog nedera jos mirtį ašaromis apgailestauti, nes ji nemirė, tik gimė amžinai laimei. Ir mūsų širdys, nuliūdusios, jog Tėvynė neteko savo didvyrio, tuo gali pasiguosti, jog Dievas nuskynė tą jauną gėlelę delto, kad ji, vos tepražydusi, jau tapo verta aukštesnės laimės, negu šis pasaulis gali suteikti.

Koks begalinis skirtumas tarp to, kaip Dievas žiūri į žmogaus moralinę vertę ir kaip į tą žiuri žmogus! Kas iš mūsų nenusistebės, skaitydamas šv. Pauliaus gyvenimą. Jisai, tasai išrinktasis Dievo Apaštalas, taip reikalingas jaunai Bažnyčiai, 2-jus metus visai pamirštas,

laikomas Cezarejos kalėjime. Čia, mūsų išmanymu, reiktų būtinai stebuklas padaryti ir išvaduot jį iš kalėjimo. Ar ne reikia stebėtis, jog šiandien mūsų Tėvynė tiek turi išgamų, kurių mūsų žemei nevertėtų nešioti, tiek nenaudėlių, kurie sudaro sunkią visuomenei naštą. Jie yra, jie gyvena. O miršta tas, iš kurio visi daug laukė ir, be abejonės, daug gera būtų susilaukę. Ir jų mes netenkame. Čia tie Dievo Apvaizdos reiškiniai yra parodymu, jog Dievo akyse ne ilgas amžius, garsiųjų žygių pilnas, sudaro tikrą jo vertę, bet nors trumpas skaistus ir pilnas tyrų nors ir neįgyvendintų pastangų. 2 metu kalėjimo šv. Pauliaus gyvenimas ne mažiau turi vertės už jo apaštalavimo darbą—trumpas mūsų velionies darbas aukščiausiam ir kilniausiam tikslui tiek vertas, kiek,—jei būtų kažin ką nuveikęs ilgai gyvendamas.

Kas mūsų velionio gyvenime buvo tuo galingu akstinu, kuris jį iškėlė į didvyrių padangę? Tikėjimas ir Tėvynės meilė. Tikyba jam sakė, jog šis gyvenimas tiek tėra vertas, kiek verti žmogaus darbai, o žmogaus darbai tiek teturi vertės, kiek remiasi tikėjimu ir dora. Štai galingas jo gyvenimo akstinas. Tikyba jam sakė, jog vienatinis takelis, kurs veda žmogų į Dievo meilę, yra artimo meilė, ir jisai jos įtakoj steigėsi visur ir visiem būti visa, kuo buvo galima būti. Tikėjimas, tas giliausias įsitikinimas, jog po mirties mus laukia antras amžinas gyvenimas, jog Dievas mato kiekvieną mūsų žingsnį, kiekvieną mažiausią darbą, kiekvieną slaptingiausią mintį, sulaikė jo gyvenimą nuo dorinių nusižengimų, o paskutinėmis jo gyvenimo dienomis davė jam geležinės ištvermės ir neapsakomos drąsos.

Priešo užkluptas jisai mirė Makabejų Judos mirtimi. Tasai žydų tautos vyriausias vadas, pamatęs, jog jo kariuomenė jau ėmė trauktis priešo spaudžiama, surinko mažą savo draugų būrelį ir paklausė jų, kas daryti. Draugai jam atsakė: „Gryžkim prie pabėgusių savo brolių, o paskui kovosime. O Juda jiems atsakė: „Absit istam rem facere, ut fugiamas ab eis; moriamur in virtute propter fratres nostros et non inferamus crimen gloriae—t. y., nebus to, kad nuo jų bėgtume; narsiai mirkim už mūsų brolius, ir nebeminkim mūsų garbės. Su mažu būreliu puolė galingą priešą ir kovoje krito. Dievas, įkvėpdamas šv. Rašto autorių, liepė jam tą įvykį aprašyti, kad visi amžiai žinotų, kaip aukštai Dievas stato gyvybės auką del Tikybos ir Tėvynės teisių. Velionis mirė besigindamas nuo daug galingesnio priešo. Sužeistas į kairiąją ranką, nemetė šautuvo iš rankų; sužeistas antrą kartą į antrąją ranką dar neišleido ginklo; kuomet trečias šūvis pataikė į krūtinę, ginklas kartu su ranka nusvyro.

Tuomet vienas priešų prišokęs prie beginklio, mirtinai sužeisto, dar kartą šovė.

Buvo lemta mūsų jaunam Makabėjų Judui mirti, mirtį sąmoningai del skriaudžiamos savo Tėvynės. Sužeistas šeštadienio rytą, dvi nakti ir dieną vežamas sunkiausiais keliais kantriai kęsdamas, atvežtas į Alytaus ligoninę, čia antradienio rytą sustiprintas šv. Sakramentais, vakare užgeso.

Gautoji žinia suspaudė širdį visiems, kurie jį buvo pažinę. Visi pareiškė karščiausio noro prisidėti kuo kas gali paskutiniam patarnavimui. Tik gaila, kad tųjų jo draugų, po kurių veliava jis yra kritęs ir kurie teisėtai didžiuojasi jo didvyrišku darbu, tų širdies skausmas tepasireiškė tik pageidavimu, kad Tėvynės žemė jam būtų lengva. Velionis, buvęs karštas katalikas, be abejonės laukia iš mūsų ne tuščių žodžių, kokiais tik senieji pagonys palydėdavo savo mirusius ir kokie mūsų laikais tetinka tik bedieviams, bet laukia karštos maldos į Dievą. Amen.

Iš „Trimito“ [1]) redaktoriaus kalbos.

Man tenka atsisveikinti su draugu Vicentu Dovydaičiu šaulių Sąjungos Kauno Būrio vardu; to būrio, į kurį jisai priderėjo, kurs jį mirti pasiuntė.

Aš pats — šaulys, nors amžius ir padėjimas liepia man būti nerykiuotėje. Tai — nabašninko draugas. Ir ką pasakysiu, pasakysiu tų jausmų verčiamas, kurie dabar, štai, kutina visus atlydėjusius tave, Vicentai, draugus.

Drauge, tu žuvai tiek jaunas, jog nė tavo biografijos netenka mums atpasakoti čia susirinkusiems tavo tautiečiams. Tavo mirtis tačiau atstoja ilgą kitų piliečių nuopelnų eilią.

Kas daugiau Tėvynei davė, ar tas pilietis, kurs daug jai pinigų aukavo, bet dar daugiau jam pačiam liko; ar tas, kurs daug Tėvynei dirbo, bet jam už tai buvo geromis algomis atsilyginta, — ar tu, vaikinėli, kurs teturėjai tą vieną savo turtą — gyvybę ir tą vieną, visą paklojai už Tėvynę, nes visas tu tebuvai ta viena Tėvynės meilė?

Tėvynės meilės kupiną širdį turėjai tu; tave gi patį turime dabar mes ir dedamės į šitą duobę. Kitiems duobė — grasmė nuo to, kas gyvybę kerta. Mums šių kapinių duobės, kur sudedame Dovydaičius, Kumpius, Riaubas, virsta dėžėmis, kur sudedame savo brangenybes. Žydai turėjo savo Sandaros Skrynią, kur laikė didžiausią savo brangenybę — Dievo įsakymus — testamentą. Ėjo žydai kelionėn ir karan, apsiautę

[1]) „Trimitas“ — Šaulių organas — *Red.*

tą skrynią. Ir patys gynės gindami ją; ir gindami ją, išliko, net kaimynų paimtąją, bet žydams žadėtąją žemę paveldėjo.

Ir mums nebebaisūs priešai, kurie kesinasi ant mūsų Tėvynės; mes pajėgsime juos atremti, nes be brangios Tėvynės žemės dabar turėsime toje žemėje, skrynioje ne tiktai tėvučių kaulus, bet ir jūsų, jauneji Tėvynės gynėjai.

Taigi neveltui tu, Vicentai, žuvai toks jaunas; veltui mes tik čia aimanuojame ir ašaras liejame. Tu, jaunas, didesnį mums, likusiems, pamokslą davei, neg būtumei paskui davęs, ilgai gyvendamas. Tavo kraujas, drauge, yra dabar užstatas, jog ir kiti tavo būrio draugai nepadės šautuvo, kol tik Tėvynė bus pavojuje. Tu — Kauno Būrio šaulių testamentas ir mes čia pat tau pasižadame jį pildyti ištikimai.

O mūsų nebe maža. Jei būtumei iš aukšto savo karsto pažvelgęs, kokios minios paskui tave liūliuoja, būtumei nudžiugęs. Juk ta minia ne žioplų, kurie tegaudo įspūdžius: tą minią traukė paskui tave tavo širdis, karžygi drąsuoli. Reiškia, ta minia — tai tavo mokiniai, tavo pagautieji Tėvynės gynimo idejai. Taigi tu — didvyris ir mūsų tautos pažiba, kaip gražna beesi Dovydaičių šeimynos garbės vainike. Ji mums yra davusi dora ir mokslu šviečiančių akmenų. Tu dabar šviesi dar vienu ir skaisčiausiu, nes heroizmo, akmeniu.

Draugo Juozo Leimono kalba.

Šiandien štai mes laidojam jauną karžygį. Mes laidojam jaunuolį, kuris vos tik spėjo atsistoti kojomis, kuris vos tik metė pirmą žvilgį į pasaulį, vos tik pradėjo savo dar silpnutėmis jėgomis, jautria tyra siela į jį reaguoti. Ir mes jo netekome. Jis, it toji pavasario gėlelė, kuri vos tik pražysta, vos tik pradeda gerti ir gaivintis skaisčiai spindinčiais saulės spinduliais, kaip ištikusi šalna ją pakanda. Man teko, su a. a. Vincu, darbuotis kaipo partizanui fronte. Taigi pasistengsiu duoti kelis bruožus jo fronto darbuotės. A. a. draugas Vincas buvo drąsuolis, kokių mes labai maža teturime. Sakau tai negirdamas, sakau giliai įsitikinęs, patyręs kartu su juo besidarbuojant fronte. Buvo tai tiesiog nepaprastos drąsos žmogus. Didžiausiuose gyvybei pavojuose, svarbiausiose žvalgybose, puolimuose, kurius teko daryti į lenkus, visumet matai a. a. Vincą pirmuoju. Jis ne tik pirmas eina, jis tas žvalgybas, puolimus organizuoja, jis vadovauja ir visumet visa gerai atlieka, visumet gryžta laimėjęs. Čia daug nekalbėsiu, duosiu tik keletą pavyzdžių, jų gi buvo begalės, nes visą laiką stovėjome pačiose prišakinėse užtvarose, veik kiekvieną dieną darydavome žvalgybų, kartais įeidami į lenkų pusę lig 15 varstų, beto

dažnai darydavome puolimų ir t. p. Kartą a. a. Vincui su 5 partizanais buvo įsakyta padaryti žvalgybą Č. krypty. Beeinant jis susiduria su 10 lenkų. Įvyksta atkaklus susikirtimas. A. a. Vincas su savo būreliu juos sumuša. Bet mūšio laiku ir po jo nuo jo pabėga 4 jo partizanai — ir jis lieka tik su vienu partizanu. Neatsižvelgdamas į visa tai, jis, gręsiant mirties pavojui, dar eina 5 varstus pirmyn ir visai atlieka jam pavestąjį uždavinį. Kartą išėjom žvalgybon devyniese. Buvo ir Vincas. Praėję, kokius 3 varstus, pastebėjom skaitlingą ginkluotą būrį. Išsipylėm į grandinę. Vincas iššoka kokia 20 žingsnių grandinės priekin ir pradeda šaukti mums nežinomus asmenis. Pasirodo savųjų būta. Einam toliau. Štai jau kokia 15 varstų nuo savo užtvarų. Visų jėgos įtemptos, akylai žvalgomės. Tuo tarpu Vincas šypsosi ir linksmas eina priekin, tartum, savo gimnazijos klesoj būtų. Gryžtam temstant, laimingai atlikę uždavinį, savo vietom, Valkininko miestelin pailsę, išvargę. Pasirodo, visų likusiųjų partizanų, mums išėjus žvalgybon, pasitraukta, nieko apie tai mums nepranešus. Pasidarė kaž-kaip nejauku. Žvalgėmės, dairėmės, nekantravom manėm esą apsupti. Tuomi tarpu Vincas pasisėmęs vandens iš šulinio ir išsitraukęs iš kišenės juodos duonos gabalą, gardžiai ją valgė užsigerdamas vandeniu ir iš mūsų juokus krėtė: — Na gi, vyrai, ko jus nekantraujat, jei apsupti esam, tai prasimušim. — Ir vėl sau ramiai valgė. Bet vėliau įvyksta mūšis, kuriame jis su trimis kitais partizanais lieka lenkų raitelių eskadrono apsuptas. Mušas, kolei pajėgos leidžia, mušas į nieką neatsižvelgdamas, nieko nebodamas, mušasi taip, kaip didžiausi karžygiai tesimuša ir tik trečią, jau mirtiną žaizdą jo silpnam kūne priešams atvėrus, iš jojo jaunų rankų iškrinta šautuvas ir jis, apalpęs, kraujuose paplūdęs, krinta žemėn.

Brangus drauge Vincai! Tavo pralietas kraujas, Tavo nekalta auka, kurią Tu sudėjai Tėvynės laisvės aukure, neliks be atbalsio, neliks be vaisių! Tavo pavyzdys atsilieps mumyse jis sukels visus, kas tik gali ginklą nešioti, kad apgynus nuo priešų Lietuvą. Brangus drauge Vincai! Mes seksime Tave, mes kovosime taip, kaip Tu kovojai — būk tikras! Štai dideliausia žmonių minia, štai Tavo draugai-ės, štai Tavo kapas ir karstas vainikuose skęsta! Tai ženklas, kad mūsų visų širdys plaka taip, kaip Tavo kad plakė, kada Tu su priešu koveis, kad mūsų mintys ir norai tai Tavo norai, kurius Tu savyje auklėjai. Brangus Drauge! Būk tikras, mes Tave seksime ir Lietuva bus laisva, o Tu ilsėkis ramybėje. Tesuteikia Tau Viešpats amžinąjį atilsį.

Draugo Prano Sutkaus kalba.

Auga tėveliams vaikelis, senatvėj bus jiems paguoda...

Auga ne aukso, ne marmuro didžponių dykūnų rūmuose, ne plačiam bajoro name, kurs skęsta tarp didžių sodo liepų. Auga paprasto lietuvio samanotoj bakužėj, kurios visas visitėlis papuošalas—per pėdą kitą rūtų darželis, iškeroję rožių kerai, išaugę jurginai prie žemų ir siaurų langelių...

Auga vaikelis... Basas, vienmarškinis, papurusia galvele, bėgioja po kiemą, po sodžių, žaidžia su savo vienmečiais draugais myluojasi su savo šuneliu ir jau jau pradeda mamytei po namus triūsenti: skuta bulbes, kursto ugnį, daboja savo sesikes ir broliukus...

Paaugo vaikelis... Persimetė per pečius krepšelį, įsikišo juodos duonos kąsnelį, išsisuko iš gluosnio skardžią dūdelę ir linksmas išginė kaimenę. Gano po pievas, po laukus, skleidžiasi aplink jį skardžios dūdelės gaida ir kartais pasigirsta liūdna, liūdna piemenėlio dainelė... Tai lietuvio skurdaus gyvenimo sielos kūrinys...

Atėjo žiema. Kaimenę suvarė į tvartą, vaiką pristatė prie „limantoriaus“... Kala, libizuoja mamytės, tėtušio arba kaimynės senutės vedamas; vakarais dėlioja iš šiaudelių, pagalėlių raides, sudėsto ištisus žodžius. Pamyli vaikas mokslą, pamyli knygą, pabunda žingeidumas. Prašosi tėvelių, kad leistų į mokslą. Tėtušis, nors tam priešingas, pasibaręs, pasitaręs su mamyte, nutaria leisti vaiką mokytis...

Vaikas pradedama lepinti... Tėtušis mano išeisiąs mokslą, remsiąs šeimą, palaikysiąs ūkį atlyginsiąs skolas, kurias bus padaręs jį leizdamas. Mamytė žiūri, žiūri ir net akis pražiūri... Išeisiąs mokslą, būsiąs ponas, nereiksią sunkiai dirbti, visi jį gerbsią. Ir bus josios senatvės paguoda...

Dar pora žiemužių naminio mokslo, ar artimoj kaimynėj mokykloj, ir vaikas vežamas į miestą. Čia naujos aplinkybės, naujas gyvenimas. Bet vaikas, atsisėdęs į mokyklos suolą, greta kitų jam nelygių draugų neatsižadės gimtosios bakužės, neužsimirš, kad jo tėveliai, puslėtų rankų uždirbtais skatikais teikia jam galimybės būti toj mokykloj. Jis žinos, kad skriaudžia savo brolius, seseris, užimdamas mokyklos suole vietą ir mažindamas jiems kraitį. Tuomet dar jaunas jaunuolis pradės rimčiau galvoti apie savo skriaudžiamųjų viengenčių sunkią padėtį ir matys, kad jo tėveliai, sesers, broliai nėra prigimties baudžiami, bet neša tik didžponių dykūnų vergiją. Tada jaunuolis pasiryž, pirmai progai pasitaikius liaudies prakaitu uždirbtais skatikais įgytąjį mokslą jai paaukoti. Tada jis pa-

mirš save ir lauks valandos, kada apleis mokyklos suolą, stos pavergtųjų tarpan ir ves juos į šviesią ateitį...

Laukia, nekantriai laukia valandos, kada pamiršęs asmens skurdą, paves savo pajėgas Lietuvos liaudžiai žadint. Ir ištiesų. Nueikim ten, kur guli surinkti gyvi mūsų atgimimo liūdymai, krauju ir ašaromis aplaistyti spaudos lapeliai, atskleiskim juos kovoj gimusius... Nueikim ten, kur bakužė samanota ir pasiklausykim artojo skundų iš neužmirštamos, netolimos Lietuvos kančių, kovos praeities!... Nueikim ten, kur liūdnai šlama, verkia jauni kapų medeliai, įsiklausykim į jų užburtą bylą, įsižiūrėkime į jų rasojančias, birančias nuo lapų ašaras... Čia išgirsime didį gailesio balsą jaunų drąsuolių-kovotojų, kurie patys besimokydami aukojo net savo jaunutę gyvybę, kad tik savo mintis kitiems įskiepijus... Kapų paminklų parašuose įšskaitysime ilgą eilę Lietuvos jaunikaičių vardų, žuvusių del jos laisvės...

Lietuvio artojo skunduose išgirsime, kaip pirmose Lietuvos kovotojų eilėse stovėjo jauniausieji jos sūnūs, kokia priešų neapykanta degė jų širdys...

Pageltusių, nuo ugnies išlikusių knygų ir laikraščių lapeliuose, rasime didžių obalsių, kurie žaibo greitumu perskrido visą Lietuvą, elektrino plačiąsias minias ir žadino kiekvieną varguolį pabusti del savo laisvės... Mes patirsime, kad tie lapeliai jaunuolių ranka rašyti, kad tie obalsiai jaunuolių minties pagimdyti... Ir visur, kur tik pažvelgsim, visur susidursim su jaunuomenės darbais ir jos gyvybės aukomis... Jų galvose Lietuvos atgimimo ideja gimė, jų milžinišku darbu ji buvo paskleista koplačiausiai po Lietuvą ir tapo jos didžiausiu obalsiu... Taip buvo prieš 1905 metus, taip yra ir šiandien. Ir mes, čia atsilankiusieji, tikrą tokį pavyzdį matom A. Atilsio velionį Vincą, kuris per skausmus, per ašaras pasiekęs VII klesą, išgirdęs, kad siaubūnas lenkas veržiasi į Tėvynę tikslu pavergti jos liaudį, pirmas iš Kauno gimnazistų eilės, pamainė knygą ginklu ir savu noru stojo į Lietuvos gynėjų eiles. Dar regis vakar mes, Kauno gimnazistai-ės, linksmą, traliuojantį, ginklu rankoje lydėjom jį į karo lauką prieš lenkus, o šiandien mes, tie patys gimnazistai-ės, atėjom jį palydėti Amžinąjį Atilsį... Vakar lydėjom jį linksmą, traliuojantį, nešiną ginklu rankoje, o šiandien jį lydim bejėgį... Jis krito iš žiaurios lenkų rankos. Bet jojo darbai nekris niekumet, jo pavyzdį mes statom sau prieš akis ir einam jojo nurodytu taku...

Draugų mintys del Vinco mirties.

1.

Gal kas paklaus, kas vedė mus į kovos lauką sau mirties ieškoti ir kitiems ją siūsti? Gal kerštas, pagieža, ar noras kraujo ar avantiūros? Ne ir dar kartą ne. Visą laiką kovos lauke pas Vincą ne buvo pastebėta jokio noro keršyti nei avantiūros geismo. Mus frontan vedė sąžinės įsakymas atlikti pareigą. Kartą, dar prieš išvažiuosiant į frontą, bekalbant apie lenkų pavojų Lietuvai, Vincas pasisakė lenkų okupacijos ne pakęsiąs ir jei žūsiąs — juo greičiau Aukščiausiąjį pasieksiąs. Jis ir fronte paliko ateitininkas ir savo elgesį taip tvarkė. Vincas dažnai draudė draugus nuo netinkamo elgesio su įtariamais piliečiais. Taip, kartą darant kratą pas seną dvarininkę, kurios sūnus buvo legijonuose, jis rimtai susibarė su kito būrio draugais del jų netinkamo elgesio, o jiems padarius skaudžią rekviziciją, Vincas grasino apleisiąs būrį, jei skriauda nebūsianti atlyginta. Jam su ta pačia dvarininke, 80 metų senele susikalbėjus prancūzų kalba, kas ją labai nustebino, toji vis prašė jo užtarimo.

Vincas važiuodamas frontan pasiėmė dvi vienintėles knygeles — evangelijas. Gal kas pastebės, jog evangelija su karu nesutaikoma? Užtat evangelija visai sutaikoma su sąžine, o jis ir elgėsi sulig sąžinės įsakymo ir pareigos supratimo. Vincas krito kovos lauke vykindamas savo nusistatymus praktikoj. Tuo pasirodė, jog ateitininkai visumet gali savo nusistatymus bei idealus bekūnydami gyveniman visa, net gyvybę, paaukoti.

* * *

Giedri rugsėjo naktis. Visa paskendę mėnesienos prieblindose. Visa slaptinga ir žavėtina. Klonys, kalnai, pakalnės tūno nakties ramybėj. Mėnulis rieda dangaus beribėj. Kur ne kur spindi žvaigždelės. Tylu ir nyku. Traukinys skubiai rieda Vilniaus link. Ankštam vagone jaunuolių būrys važiuoja frontan. Važiuoja ir dainas Lietuvos garbei dainuoja. Traukinio dūmai įkiriu ir vienodu kaspinu kabo telegrafo vielose. Dūmuose dažnai blikstelia kibirkštėlės. Vienos jųjų, suspindėjusios staiga išnyksta, kitos lekia dūmų juostoje į neišmatuojamą tolį. Ten ir gesta. O dūmai vis tęsias, o kibirkštėlės vis pinasi, mėnulis vis šviečia, rudens gamta vis glūdi nakties mėnesienoj, užkerėtoje ramybėje ir dainos jaunuolių vis skamba.

Tas pats ir su žmogaus gyvybe. Ar ji tęsis ilgiau, ar trumpiau, amžinybėj vis tiek pat reikšmės bus. Ar ji nuveiks daugiau ar mažiau, visumoj vis tiek pat. Mums leista Auk-

šciausiojo, kaip tai kibirkštėlei, spindėti — spindim, ateina laikas nurimti — nurimstam. Gyvenimo gi tikslas kartais akimirkoje atsiekiamas. Taip Vincas manė ir jautė važiuodamas, kariaudamas ir kovos lauke gyvendamas.

* * *

Nykus miglotas rudens rytas. Slėgiąs ūpas gamtoj viešpatauja. Nykiai tūno miglose Valkininkų miškai. Jie slepia vylingą lietuvio priešą. Kelio smėlis minant tingiai žarstosi, lig norėdamas pasakyti: „Arti žiaurus priešas, jis mirtį neša tau ir panieką man“. Bet jis tyli, žmogus gi būsimąją akimirką ne visumet tenujaučia.

Staiga subildo arklių bėgimas. Pakilo nebilio smėlio stulpai. Supoškėjo šautuvai. Pasiskleidė parako dūmai. Ir Vincas paliko apsuptas priešu. Jis narsiai kaujasi. Jam siūlo nelaisvę. Jis laisvas gimęs, laisvas augęs, nelaisvės nepakęs. Jam mirtis meilesnė. Priešo šūvių šūviai, Vincas jiems lėtai atsakinėja. Ir štai viena negailestinga kulipka pervėria Vinco krūtinę. Jo akys aptemo. Rankos nusvyro, šautuvą išleido... Vincas jau mirties prieglobsty guodės... Jo karštas kraujas suvilgė smėlį ir patvirtino amžinąją lietuvio savo žemės meilę ir prašė parengti narsuoliui kapą... Dažydamas smėlį karštas kraujas tvirtino amžinąją Vinco atmintį, liepė rengti narsuoliui milžinkapį, kurį ainiai minės, kurį dainos dainuos, kuris tvirtins, kad Margio dvasia mumyse gyva, kad jį ir šiandien lietuviai seka, jo pavyzdį mini. Tas kapas liūdys, jog Lietuva nors ir verkia didvyrių, bet ir šiandien jų dar yra ir Jai savo gyvastį aukoja. Tą kapą ateities dainiai dainuos, ainių ainiai niūniuos. Jų atgarsis skambės Valkininkų giriose ir ragins lietuvius dar karščiau savo žemę pamilti, dar daugiau dvasios galiūnų auginti. Valkininkų smėlio kalneliai ir pakalnės viesulams šelstant minės Vinco žygius ir žadins lietuvius teisybę pamilti, jos net kardu ieškoti. O sraunus Merkys vis sruvens. Jo vilnelės vis plūduriuos ir seks Lietuvos ainiams ir visiems kūriniams amžių pasaką apie Laisvės Gynėjus.

* * *

Niūrus vėlybo rudens vidurdienis. Šaltas vėjas šiurpina kūną. Darganos debesėliai plaukia į rytų šalį. Pusnuogis gryžtu iš žiaurios lenkų nelaisvės, mąstau apie Vinco žygius ir mirtį. Skaitau „Lietuvos“ numerį, kovos draugo žygius ir mirtį skelbiantį.

Taip, išties nėra Vinco mūsų tarpe. Kaip gaila, skaudu, nuostabu! Ir, deja, tai tikrenybė. Gailesio skausmas spaudžia ir slėgia asmens būtybę. Galva atsiremia į vežimo drobyną ir

nesulaikomos ašaros rieda. Ir kyla mintis apie gyvenimo tikslą ir mirties būtenybę. Kyla maloniausias vaizdas ir Ramybės Viešpatyje nujautimas. Toks vaizdas ir nujautimas tik tokią akymirką tegalima pajusti ir vaizduotis. Tokią akymirką dingsta pats gailesis ir kyla geismas greičiau pasiekti Amžinosios Ramybės Viešpatį ir ten Vincą rasti. Taip, ištiesų taip — mūsų galutinas tikslas Viešpaties Ramybė. Mes visi ten susieisime, ten galutinus siekius terasime. Tai ko gi verkti ir aimanuoti? Juo greičiau, juo geriau...

* * *

Vincas krito kovos lauke del savo idealų kovodamas, savo principus gyvenime vykindamas. Tai visai ne stebėtina. Idealai tik per pačių idealų vykintojų lavonus pamaži gyvenimą tepasiekia. Tai neabejotina tiesa. Ir Vincą atsisveikindami mes turim pasižadėti, kad tie idealai mums vadovaus visą gyvenimą, kaip Vincui vadovavo tą trumpą gyvenimą bėgį.

Ilsėkis, brangus, nepamirštamas Drauge, Viešpaties Ramybėj! Po kurio laiko mes visi paskui tavęs nueisime, o kol gyvenimo taku eisime, tavo siekius gyvenime vykinsime.

6 — XI — 20. *V. Ja — tis.*

II.

Sunkias dienas gyvename. Siunta dūksta baisi karo audra ir kaskart plačiau tiesia mirtis savo šešėlį. Kas suskaitys karo aukas? Kas sugrąžins visus tuos, kurie drąsiai ėjo kovon, tikėdami savo krauju išpirksią tėvynės laisvę. Ėjo ir nebegryžo!..

Mirtis tai, rods, paprastas, kasdien besikartojąs faktas. Bet kuomet toji mirtis žiauriai ir negailestingai išplėšia vieną kitą iš mūsų tarpo, kuomet sustojame prie mylimojo draugo kapo, sieloje kyla jausmų sūkurys. Negali, rods, sutikti su tąja baisia nepermaldaujama tikrenybe. Skausmas temdo mintį, nėr drąsos įžvelgt į bedugnę, skiriančią gyvybės ir mirties dėsnius.

Ko vertas gyvenimas? Kam veltui vargti ir kentėti, jei baisi mirties audra vienoje akymirkoje griauna mūsų gražiausius idealus, be pasigailėjimo pakerta didžiausius dvasios galiūnus!.. Kam?..

Vien tik kilni krikščionių pasaulėžvalga gali duot atsaką į tai, vien tik šventoje Kryžiaus paslaptyje gali rast paguodos ir palengvinimo sukankinta žmogaus dvasia...

Miršta, bet gyvena Viešpatyje... Siela, pakilusi nuo žemės purvų, atranda kitam pasauly ramybę ir laimę ir pasiekia to Amžinosios Tiesos Idealo, kurio veltui beieškai žemėje...

Draugė.

III.

Garbingai žuvęs Drauge Vincai!...

Tu, narsioje ir nelygioje su mūsų amžinais priešais kovoje, narsiai su savo draugais šauliais besikaudamas, kritai.... Skaudu mums visiems, kad tu jau apleidai, mus vienus palikai. Tu buvai mūsų klesai pavyzdys, buvai pavyzdys mokslu, sumaningumu ir darbštumu, o jaunesniems draugams buvai draugas ir tėvas... Sunkią valandą Tu, Drauge, mus palikai. Štai tūkstančiai priešų puola ir drasko mūsų tėvynę, mus jaunus nori pavergti, nelaisvėn nusivaryti, senus tėvelius badu numarinti, nori mūsų sesučių žemčiūgus ir žalias rūtas nuskinti... Štai jau mūsų sostinę Vilnių užėmė ir rengiasi Kauną pulti!....

Vincai! Vincai, Tu mus palikai!...

Štai pažvelk, pažiūrėk! Ant tavo kapo liūdi tavo klesos draugai-ės, liūdi netekę savo draugo... Liūdi ateitininkai-ės, netekę savo nario ir vado!.. Nusiminę ir šauliai, nes nėra kam vesti kovon, nėr vado, nėra kam paguosti, suraminti, padrąsinti!... Liūdi Tavo gimtinis kraštas, gimtiniai nameliai, liūdi senas tėvelis ir motinėlė, jauna seselė ir broluželiai, nes jau nebegryš brolelis iš karo laukelio. Gailu ir liūdna ir mums, Tavo draugams karininkams!.. Garbingos atminties Drauge!.. Tu bevėlijai mirti, negu Tėvynę pavergtą matyti... Tik per Tavo lavoną priešas žengė į tavo ginamąjį mūsų Tėvynės kampelį...

Ilsėkis, Drauge Vincai Lietuvos žemelėje... Tu Ją mylėjai, Ją gynei, delei Jos ir gyvastį paaukavai. Ant Tavo jauno kapo draugai paminklą pastatys, baltąjį berželį svyrūnėlį pasodins, draugės gėlėmis papuoš, žaliomis rūtomis apsodins! O mus, Tavo draugus karininkus Tavo mirtis į kovą šauks!...

Draugai — Draugės! Eikite visi prie Vinco kapo ir prisiekite su priešu grobiku kovoti. Paskutinį kartą sudiev Tau, kritęs Drauge! Nors Tu, Drauge, kritai, bet Tavo darbai nežus! Istorija aukso raidėmis juos įrašys!.. Štai Tavo pėdomis eina tūkstančiai ir tūkstančių tūkstančiai ir eina visi žūti arba laimėti, tik ne pavergtais būti!... Vargas tam kraštui, kuris nori mus pavergti, vargas groboniui lenkui, kuris mums, jauniems, kesinasi laisvę atimti!

Už ginklų, draugai-ės!

Nuliudęs Draugas.

X-30-1920.
Karo laukas. Gaustų ežero krante.

IV [1]).

Buvo tai spalių 16-tą dieną. Tamsus, ūkanuotas rudens rytas. Geltoni beržai ir gluosniai, sunkių rasos lašų nuberti lyg snaudė, sraunojo Merkio ir Gelužės vandenis apstoję. Tik varnų pulkai, pabudę iš nakties miego, šūkavo aukštųjų medžių viršūnes nutūpę, tik reti praeiviai rodės ir nyko apsnūdusių Valkininkų gatvėmis... Staiga lenkų eskadronas puolė ramųjį miestelį...

. . . . . .

Mūsų būrys, sugryžęs į miestelį, rado Dovydaitį sunkiai sužeistą.

Žinodamas, kad visos vidurių žaizdos reikalauja kodidžiausios ramybės, norėjau palikti sužeistą draugą vietinių žmonių globai. Bet Dovydaitis stačiai meldė, kad jo nepaliktum, o aš pats, žinodamas lenkų žiaurumą ir nesitikėdamas iš jų jokio gailėsio, nusprendžiau išnešti jį. Ir šit laikraščiai praneša apie jo mirtį.

Miegok ramiai, narsus ir ištikimas drauge. Tu atlikai savo pareigą, įvykdei šventąjį Šaulio įžadą. Tavo vieta neliks tuščia, nes į ją stos tūkstančiai jaunuolių, kurie atkeršys žiauriam priešui Tavo mirtį. Tu žuvai, bet vardas Tavo paliks mūsų širdyse amžius. Apie Tavo žygį senoliai lietuviai dainas dainuos, apie jį šlamės Rudnikų girios milžinai — dravės, o sraunūs Merkio vandenys paskleis jį po platųjį pasaulį.

T. J.

Atsiminimai.

Pirmąjį kartą pamačiau a. a. Vincą Dovydaitį 1910 m. sausio mėnesį bekalėdodamas Runkiuose, jo tėviškėje. Jis tuokart buvo dar tik 10 metų vaikas. Paklausinėjau jo poterių, katekizmo, pabandžiau kaip skaito, pažiūrėjau kaip rašo. Buvo gerai pramokytas poterių ir katekizmo, skaitė gerai ir pusėtinai gražiomis raidėmis rašė.

Geriaus pažinau jį tais pat metais pavasarį. Per keturias sąvaites kasdieną ateidavo į Višakio Rūdos bažnyčią mokintis katekizmo. Tuokart pastebėjau jį esant nepaprastai gabų.

Susirinkdavo apie du šimtu vaikų. Buvo tarpe jų gana daug gabių bernaičių ir mergaičių, bet a. a. Vincas visumet aiškinamuosius dalykus geriausia suprasdavo ir įsitėmydavo. Norėdamas įpratinti juos pačius nuosakiai galvoti, beklausinėjant, kaip suprato ir įsitėmijo aiškintuosius dalykus, užkliudai, budavo, kurį nors dalyką, aiškų tik iš kitų aiškinimų. Jau tik

[1]) Iš „Lietuvos“ laikraščio Vinco Kudotuvių dienos numerio (1920 X. 22. 230 №).

kaikurie atsakinėja (tarpo tų visumet Dovydaičių Vincas). Patieki dar sunkesnių paklausimų, ir jau visi kiti nepajėgia atsakyti. Paklausi, būdavo, Dovydaičių Vinco. Ir dabar mano akyse stovi atsakančio paklausiman a. a. Vinco paveikslas. Jis kiek susimąsto, galvą laiko truputį žemyn palenkęs, akis kaž kaip kilstelėja, paskui jas taip žemyn leidžia, kad atrodo, lyg tomis akimis, tarsi kokiais samčiais, iš viršaus semia. Na ir kad patiekia, būdavo, atsakymą, tai aiškiau ir nebereikia.

Mokyklon tais metais tėvai jo neleido. Buvo ne kam tikęs mokytojas, tat bijojosi vaiką pagadinti. Kiek galėdami mokino patys namieje; pamokydavo ir sugryžtąs atostogoms brolis studentas Pranas (dabar Kauno gimnazijos direktorius).

Atėjus kitam, tinkamesniam mokytojui, pradėjo leisti a. a. Vincą drauge su vyresniu broliu Pijum Višakio Rūdos mokyklon. Mokinosi labai gerai. Besimokydamas mokykloje buvo labai linksmo būdo ir greitai sumanydavo ką nors juokingo pasakyti. Pastebėdavau tai per tikybos pamokas. Atsirasdavo vienas-kitas tingis aiškinimo klausyties ir pamoką paruošti. Reikia atsakinėti—nemoka, dairosi, kad kas iš šalies pašnibždėtų. Vincas pats visumet gerai pamoką paruošęs dažnai pasakydavo, bet jau įkyrėjus ką nors tyčiomis pašnibždomis tinginiui pasakydavo. Tam kvailai atsakius visi juokdavosi. Vienas kitas tinginys pasitaisydavo.

Nors pavasarį po Velykų ateidavo mokyklon tik pasikeisdamas su broliu, nes vienam reikėdavo gyvuliai paganyti, bet a. a. Vincas ateidavo visumet pamokas paruošęs. Tik sugryžęs atostogoms iš miestelio brolis paganydavo gyvulius ir bent mokslo metų gale išleisdavo mokyklon abudu broliu.

Šiaip taip išėjus pradžios mokyklos mokslą, prasidėjo a. a. Vincui vargingos dienos: norėjo mokytis, bet tėveliai nepajėgė leisti jo aukštesnėn mokyklon. Taigi, nors namieje mokindavosi. Vasarą kartais nueidavau į Runkius pasikalbėti su Vinco broliu studentu ir tėveliais. Rasdavau Vincą beganant ir darant uždavinius arba skaitant knygą. Sustojus kartais Dovydaičiuose pravažiuojant rudenį, žiemą, ypač vakare, visumet rasdavau Vincą drauge su tėveliu, broliais prie knygų. Mat norėjo neatsilikti moksle nuo vyresniojo brolio, su kuriuo drauge buvo ėjęs mokyklą ir kurį tėveliai pajėgė įsprausti į dviklesę Kazlų Rūdos gelžkelio mokyklą. Kitais metais norėjo ir Vincą ten leisti mokinties, bet tais metais nė gelžkeliečių vaikų jau nebepriėmė ton mokyklon. A. a. Vincas, pasakodavo tėveliai, dažnai delei tos priežasties verkdavęs.

1914 m. tėveliai sumanė leisti Vincą Veiverių mokytojų seminarijon. Pavasarį pradėjo leisti jį į Viśalio Rūdos mokytoją, kad paruoštų pirmajin kursan. Susitikdavau jį jau linksmą, kad gali mokinties.

Veiverių mokytojų seminarijon tais metais nespėjęs pasiruošti, vėliaus vokiečiams užėmus Lietuvą, 1916 m. įstojo „Saulės“ gimnazijon Kaune. Iš čia dažnai parsprusdavo namo į Runkius (apie 30 verstų) maisto parsigabenti. Visą karo meto vargą jis juokais leisdavo, vargui drąsiai ir kantriai į akis žiūrėdavo. Manding, karo meto vargai jo valią ypač sustiprino.

Laiko negaišindavo. Negalint Kauno pasiekti dažnai įprašydavau nupirkti knygų arba kitų reikalingų daiktų. Prašomas užeidavo pasižymėti, ko reikia, ir pinigų pasiimti. Bet kaip tik reikalą baigdavo, tuojaus skubėdavo namo. Gimnazijos mokiniu jam beesant pasiekus Runkius randi, būdavo, jį padedant dirbti namų darbus arba prie knygos. Kuomet pradėjau Kauną pasiekti ir susitikdavau su juo kokiu nors reikalu, taip pat skubiai atlikęs, kas reikia, skubėdavo prie savo darbo.

Visumet buvo pamaldus. Kuomet gyvendavo pas tėvelius, matydavau dažnai jį einant šv. Sakramentų, o kuomet retai teatsilankydavo tėviškėn, pastebėdavau jį, pasitaikius progai, rūpestingai lankant bažnyčią.

1920 m. spalio 19 nuo jo brolio sužinojau, kad Vincas, begindamas tėvynę sužeistas. Spalio 20 rytmetį iš Alytaus pranešė, kad a. a. Vincas yra miręs ir veš jo lavoną per Prienus į Kauną. Vakare sulaukėme jį Prienuose.

Nors labai gaila to garbingo jaunikaičio, bent tiek džiaugiuosiu, kad galėjau atlaikyti už jį Šventas Mišias, pasakyti kitiems, kas jis buvo ir palydėti jį į Kauną.

Kunigas Peliksas Martišius.

A. † A.

Steigiamojo Seimo Narys

Leitenantas

Antanas Matulaitis.

Bespausdinant šį „Ateities“ sąsiuvinį gauta liūdna žinia apie a. a. Draugo Antano mirtį. Išpasalų puolusių lenkų judošiškiausiu būdu š. m. lapkričio 17 d. ties demarkacijos linija sunkiai sužeistas pasimirė Alytaus karo ligoninėje. Palaidotas Mariampolėje. Velionis buvo vienas žymiausių ateitininkų organizacijos darbininkų ir „Ateities“ bendradarbių. Daugiau žinių paduosime kituose „Ateities“ sąsiuviniuose.

Amžinoji Šviesa tešviečia jam per amžius.

NULIŪDUSI

„ATEITIES“ REDAKCIJA.

MŪSŲ IDEALAI.

Įeidamas į vieną vokiečių studentų susirinkimą pamačiau ant durų tokį parašą: „Tikėjimas, draugingumas ir mokslas — tai mūsų, katalikiškoji moksleivija, idealai!“ Daug buvo pačiame susirinkime prikalbėta apie katalikų moksleivių reikalus, daug pasakyta ugningų prakalbų, bet jos daugiau lietė tik vokiečių moksleivijos reikalus, kuriems mes galime tik prijausti. Tačiau to ant durų parašo žodžiai giliau įkrito man į širdį ir vėliau ilgiau apie juos galvojau. Juk tikėjimas, draugingumas ir mokslas turėtų būti ir mūsų, atcitininkai-ės, gražiausieji idealai. Tuo dar nesakau, kad jie turi būti vienatiniai mūsų vadovai, nes su tais idealias gali ir turi harmoningai jungtis ir daug kitų, pavyzdžiui, Tėvynės meilė. Bet iš kitos pusės, be šių svarbiausiųjų trijų idealų nelabai galės turėti tvirtų pagrindų ir kiti. Tie pagrindiniai idealai reikia kiekvienam mūsų savyje gaivinti, jeigu norime būti naudingais moksleiviais artimui ir laimingesniais patys sau. Tat ir norėtųsi man berti apie tai minčių žiupsnelį, paliekant jas platesniam pačių draugų-ių apgalvojimui.

Pirmiausia mums reikia gaivinti savo sieloje gyvą tikėjimą, būti persiėmusiems Kristaus mokslu, kursyra išminties šaltinis ir pasaulio šviesa. Suprantamas dalykas, mūsų tikėjimas turi būti ne vien teoretinis, bet surištas su tikybinių pareigų pildymu, doru gyvenimu ir meile, daug ko išsižadančia ir noriai gera darančia. Teoretinis tikėjimas, nepildant tikybos pareigų ir nesaugant doros, be meilės ir gerų darbų yra, anot šv. Pauliaus Apaštalo žodžių, tik „skambąs varis.“ „Jei aš žmonių ir angelų kalbomis kalbėčiau, o neturėčiau meilės, pasidariau kaip žvangąs varis ir skamą kankliai“ (1 Kor. 13, 1 — 2). Šv. gi Jokūbas apie tikėjimą be gerų darbų rašo: „Kaip kūnas be dvasios miręs yra, taip ir tikėjimas be darbų yra miręs (Jok. 2, 26). Šiuos žodžius pabrėžiu todel, kad neatsirastų ir tarp mūsų, kurie vadintųsi katalikais ir ateitininkais, apie katalikybės gynimą daug kalbėtų ir rašytų, bet kataliko pareigų nepildytų. Tiesa, pats savyje teoretinis tikėjimas yra jau geras daiktas, bet jo vieno ne pakanka.

Svarbus taipogi mums ir draugingumo idealas. Kadangi žmogus yra a n i m a l s o c i a l e, tai labai naudinga yra surasti sau draugą, su kuriuo galėtum dalytis džiaugsmu ir skausmu, pas kurį rastum varge užjuoautos, su kuriuo galėtum daugely dalykų pasitarti, kuriam atideng-

tum svajones, troškimus ir sumanymus ir su kuriuo pasiragintum darbe ir ištvermėje. Nelaimių našta yra daug lengvesnė, kada jos pusę prisiima draugo širdis, ašara nebetaip karti, kada ją pasaldina artimo užuojauta, o džiaugsmas ir linksmybė dvigubai padidėja, kada galima tai išreikšti tokiai sielai, kuriai mūsų džiaugsmas yra brangus. Prakilniose širdyse jaunų dienų draugingumai pasilieka brangūs iki žilos galvos, ir auštanti senelių fantazija saldžiai sapnuoja draugų tarpe leistąsias valandas.

Ką čia pasakiau, tai tinka prakilniam ir idealingam draugingumui, kurį galima rasti tikrų draugų tarpe. Tik žimoma, tokių draugų daug negali buti. R a r a s u n t c a r a.

Mat draugingumas turi savo laipsniavimą. Pirmiausia, reikia rodyti visiems, kas tik yra vertas, bendrojo draugingumo ženklus. Mes, ateitininkai, turime to nepamiršti, jeigu norime sekmingai darbuotis. Ypač savo draugams ateitininkams netingėkime reikale patarnauti ir daugiau jų pažinti. Nebūtų girtina, jei kas sėdėtų už pečiaus užlindęs, nieko nenorėtų pažinti ir jokių ryšių su kitais neturėtų.

Bet suprantama, kad ankštesnis draugingumas gali būti tik tarp labiau parinktų širdžių. Perdaug plati artima draugystė, užmezgama su kiekvienu, yra negili ir išsiskyrus greitai išnyksta, kaip rytmečio sapnas. Kita, ne visiems galima labiau save atidengti, nors atvirumas ir girtinas daiktas. Sakoma, kad maloniausiai prabėga valandos, kada susirenka draugijėlė ne mažiau kai gracijų (3) ir ne daugiau kai muzų. Toks draugų būrelis galima lengviau surasti ir su jais ryšius palaikyti. Jis turi remtis siekių ir nuomonių vienodumu. Nors tulas nuomonių įvairumas ir padaro draugų būrelį gyvesnį, harmoningesnį ir produktivingesnį, bet visgi turi būti bendras moralinis ryšys, kurs draugus jungtų į krūvą, nes tik i d e m v e l l e, i d e m n o l l e — e c c e v e r a a m i c i t i a e s t. Su tais, kurie pajuoktų, kas mums šventa, ar trauktų mus į slidų gyvenimą, negali būti tikro draugingumo ir dažniausia prisieina jo vengti.

Tikrai gi idealingas draugingumas dar iš draugų renkasi draugus. Žmogaus širdies raktu buna tik vienas kitas draugas. Toks intiminiausis draugingumas, žinoma, atidengia ir gilesnius sielos užkampius. Tik į tokį draugingumą reikia atsargiau leistis, kad neatidengus širdies gilumų ir nevertai, nesuprantančiai dvasiai. Bet kam nutinka surasti tokios rūšies idealingą draugą, tas gana lai-

mingas; Amicus bonus auro pretiosior; qui invenit amicum, invenit vitam — sako ir šv. Raštas.

Mes, Lietuvos jaunuomenė, pasižymime drauginga širdimi; prigimtis ir būdas nepašyktėjo mums tų dovanų. Tik pagalvokime, ar tas mūsų draugingumas kartais nėra truputį paviršutinis: gal jam kartais stinga gilumo ir stiprumo? Mes, atsiskirdami nuo draugų, širdingai pasiryžtame jų nepamiršti, o, žiūrėk, kuriam laikui praėjus, pradedame rečiau rašyti jiems laiškus, o vėliau dažnai ir visai liaunamės. Kiti žmonės, kitos pažintis mus paglemžia ir mus nuo senų draugų atitolina. Po ilgesnio laiko mes kartais jau gana šaltokai susitinkame su buvusiais geriausiais draugais. Atkreipkime į tai savo domės! Gaivinkime tikrus ir patvarius draugngumo jausmus!

Bet ypač bijokimės kitus apvilti. Kartais jauna, dar gyvenimo nepatyrusi širdis, atidengia mums ir patiki giliausias savo paslaptis, o mes jas kitems išpasakojame, ar skaudžiai pajuokiame. Tuo būdu jaunoje širdyje paliekame tik karčių užsivylimo jausmų ir pasimistingą nuomonę apie kiekvieną draugingumą.

Tikėjimo idealas yra brangiausias visos žmonijos dalykas. Draugingumas pasaldina kiekvieno žmogaus gyvenimą. Bet ypatingai mums, moksleiviams, skirta žvaigždutė — tai mokslas. Jo semti mes turime tiek, kiek tik sveikata, išgalės ir aplinkybės leidžia, nes to reikalauja ne vien moksleivio pereigos, bet ir trokštanti šviesos Lietuva.

Tačiau besimokinant reikia žiūrėti, kad mokinimasis mums nevirstų pats sau tikslu, nes non scholae discimus, sed vitae. Taigi mokslas yra tik įrankis, o tikslas — pasidaryti naudingu Bažnyčiai, Tėvynei, artimui ir sau. Mokslas yra tik plytos, iš kurių mes turime statyti liglaikinę ir amžinąją gerovę.

Gali kartais man kas prikišti, kad aš čia žiūriu į mokslą perdaug utilitarizmo akimis ir pamirštu, kad buvo ir yra daug mokslininkų, kurie ieško tiesos kaipo tokios, dienas besirausdami ir naktimis nemiegodami, nežiūrėdami, ar surastasis tiesos spindulėlis faktinai atneš žmonijai kokios naudos. Ne. Aš pripažystu aukštą garbę tam, kas pačios tiesos trokšta ir jieško, nes kiekviena tiesa paliuosuoja mus nuo pikto ir tamsumo ir veda į gerą, darydama panašius Aukščiausios Išminties Šaltiniui. Veritas liberabit vos. Aš tik nepagiriu to „Gelehrte“ tipo, kokių dabar yra pakankamai Europoje, ku-

rie mokosi ilgus metus, visa, kas pakliūva studijuodami, jokios naudos ne atnešdami, aiškaus tikslo ne turėdami.

Pirmojo Lietuvos kabineto programinėje prakalboje prof. A. Voldemaras gražiomis svajonėmis nupiešė puikią Lietuvos ateitį. Daug dar Nemunu vandens nutekės, kolei tos svajonės įvyks, o kaikas gal ir pasiliks tik svajonė. Tačiau mūsų, moksleivių, pareiga, kad tos svajonės koplačiausiai ateityje įvyktų. Taip, pavyzdžiui medžiaginiu atžvilgiu jis busimąją Lietuvą piešia, kaipo turtingą, civilizuotą šalį su puikia žemdirbyste, pakilusia industrija, patogiais keliais ir užtiestą kultūringų įstaigų tinklu. Taigi mums, moksleiviai, reikia griebtis tų mokslo šakų, kurios mežiaginę Lietuvos padėtį keltų. Taip mes ir Tėvynei patarnautume ir sau duonos kąsnį gautume. Nebūtų sveika daugumui spiestis prie spekuliatyvinių mokslų, apleidžiant praktines šakas. Tiesa, kiekviensa privalo griebtis tos mokslų srities, kuri jam labiausiai patinka ir sekasi, bet nėra abejonės, kad dabar daug tokių užsiima teoretiniais mokslais, kurie yra gimę praktiniams. Tai jau yra didelis nenormalumas.

Pažvelkime dabar arčiau į praktinių mokslų šakas. Mūsų Tėvynėje gyvena daugiausia žemdirbių. Kad žemdirbystė būtų pagerinta ir ūkis pasidarytų produktingesnis, mums labai reikalinga agronomų. Tam tikslui reikėtų pastudijuoti net užrubežy ir susipažinti su pavyzdingu ūkininkavimu, kaip va Danijoje. Mums reikia ne vien tokių agronomų, kurie baigtų aukštasias mokyklas, bet ir vidurinio mokslo, kaip Datnavoje. Net labai naudinga būtų, kad daugiau atsirastų ir žemesniųjų ūkio mokyklų, kurios būtų prieinamos platesnėms žmonių masėms.

Toliau neapsieina kultūringa šalis be pabrikų, gelžkelių, tiltų, telefonų ir telegrafų tinklo, kelių ir t. t. Kiek tai vietos inžinieriams, teknikams, elektroteknikams ir t. t.! Duok, Dieve, kad lietuviai komažiausia sirgtų ir reikalautų gydytojo ir aptiekos, bet be jų žmonija neapsieis. Pas mus kaip tik sanitarijos ir higienos priežiūros trūksta, gydytojų neperdaug, o jų vietas dažnai užima šundaktariai. Koki tai plati dirva mūsų medikams, net felčeriams!

Eikime toliau. Mūsų pirklyba ir visokios prekybos bendrovės reikalauja išlavintų komersantų. Mūsų įstaigos reikalingos praktingų vedėjų ir valdininkų. O gi šalis be pinigo, tai elgeta, kuriam reikia kitiems lenktis ir nuo kitų priklausyti. Čia siūlyte siūlosi vietos visokioms

finansininkams taip valstybiniam iždе, taip visokiuose bankuose, finansinėse bendrovėse ir t. t. Sako, lietuviai labai mėgstą visokias bylas ir duodą į teismą net del vištos. Gal tas ir tiesa. Todel reiktų stengtis sumažinti bylas iki minimum. Bet be teisėjo, o ypač be advokato mirtingas žmogus negali apsieiti.

Galų gale nepamirškime kad šalis be kariuomonės ir be pakankamai išlavinto karininkų kadro, tai namas be pagrindų. Trumpu laiku iškepti karininkai gali savo pareigas atlikti tik dabar, kada vengiamas reikalas spaudžia; vėliau jie turėtų išeiti platesnius mokslus. Nesame mes militarizmo šalininkai ir norime taikoje su kaimynais gyventi, tik ne visumet tai galima. Tik svajotojai gali sapnuoti apie būsimąją ilgą taiką, apie kokią nors tautų sąjungą, kuri visus karus pašalintų. Kaip dabar politinis pasaulio horizontas atrodo, mums lietuviams pasiliks šventa tiesa: Si vis pacem, para bellum. Reikia tat gerų karininkų ir tvirtos kariuomenės.

Matome, kiek tai yra praktingajai žmonių gyvenimo sryčiai mokslo šakų, kurios visos laukia moksleivių. Visos jos sunku ir išskaityti, kaikurias ir svarbias apleidžiu neminėjęs.

Bet ne vien duona gyvas žmogus ir ne vien medžiaginė kultūra gali patenkinti visus žmonijos reikalus ir troškimus. Prieš kelius metus vienas žydelis rašė laikrašty „Биржевыя Вѣдомости“, mūsų amžiui nebereikią dvasios mokslų, nes fizika, mekanika, chemija, teknika ir kiti panašūs moksłai patenkiną žmonių reikalus. Bet matome iš paskutinių keleto metų nuotikių, kad medžiagnė kultūra, jei jai ne vadovaus dvasia, prakilnios idejos, labai gali žmonijos pražutį pagreitinti. Taigi ir mums negana vien praktikos mokslo sryčių. Pasakysiu dar daugiau: net tie moksleiviai, kurie studijuoja medžiaginės kultūros šakas, turėtų nors šiek-tiek pažinti svarbesnius krikščionių filosofijos bruožus ir tinkamai žinoti tikybos tiesas. Negalima iš kiekvieno mokslininko reikalauti, kad jis būtų enciklopedininkas ar kad plačiai išstudijuotų teologiją ir filosofiją, bet iš kitos pusės būtų labai negražu, jei inteligintas, studijavęs agronomiją ar mediciną, nežinotų svarbiausių pasaulėžiūros problemų ir tiesų. Be to vienpusinis medžiaginės kultūros mokslų studijavimas dažnai veda į nuomonių sumaterializėjimą. Pavyzdžiui, gydytojas, kaip rašo Veresajevas, kartais ima žiūrėti į žmogų, kaip į paprastą anatominį kūną, susidedantį iš mėsos gabalų, kaulų ir t. t. Žmogaus judėjimai jam rodosi pa-

prastu muskuliatūros mašinerijos judėjimu. Dažnai tokios sumaterializuotos nuomonės nebenori pripažinti jokios tikybos, jokio idėjos pasaulio.

Kurie gi moksleiviai jaučia stiprų linkimą ir gabumų teoretiniams mokslams, pageidaujama, kad toje dirvoje ir gilintų savo žinias. Jei paliksime grynuosius teologijos mokslus dvasininkams, krikščionių filosofijos atstovų reiklo pasirodys ir pasaulinių tarpe. Mat, nors filosofija yra abstraktus dalykas, bet ji gyvenimui daro didelės įtakos ir, sekdami istorijos bėgį, matome, kad ji kartais yra padariusi ir daro visuomenėje stambių perversmų. Taigi, nors kartais iš visokių filosfijos daktarų ir krečiama juokų, kaip kad darė Fonvizinas su metafiziku, kad jie, girdi, nutolę nuo gyvenimo, originalai ir nenaudingi svajotojai, bet taip apie visus negalima sakyti. Tebūnie sau ir tiesa, kad filosofai „nenaudingi" žmonės ir svajotojai, tačiau, kadangi jie žmonijos gyvenime daug sveria, kad apsisaugojus nuo blėdingos visokių netikėlių filosofų įtakos, kad jiems tinkamai atsispyrus, pastatykime prieš juos rimtų krikščionių pasaulėžiūros galvotojų.

Visokios filosofijos doktrinos pasekmingiausiai veikia į visuomenę, kada jos įvilktos į beletristikos ar poezijos rūbus. Tik reikia paskaityti Purickio „Beletristikos rolė žmonijos auklėjime", kad įsitikinus, beletristiką esant didelę ir gyvemime labai įtakingą jėgą. Tame raštely rasime paminėta, kad daugelis idejų, pavyzdžiui Leono Tolstojaus, delto išsiplatino visuomenėje, kad jos įvilktos į beletristikos rūbus: jos išreikštos romanuose, apysakose ir t. t. Mat didesnė visuomenės dalis negali įkrimsti ar bodisi kietu filosofijos maistu: jai labiau patinka pienas. O juo yra beletristika, kurią ji skaito ir iš kurios dažnai semia savo mintis, jausmus, svajones ir pažiūras. Poezija taipogi gali daug išplatinti minčių ir pažiūrų, pasisėmusi jų iš filosofijos, nors ji, paviršium žiūrint, ir atrodytų su filosofija nieko bendra neturinti. Bet gana tik paskaityti genialinguosius poetus, ir pamatysime, kiek jie kartais net nejučiomis išreiškia gilių gyvenimo minčių. Patirinėkime Goethe's „Faustą", ir įsitikinsime.

Taigi išpultų, kad mūsų gabūs poetai ir beletristai kurtų prakilnių vaizdų ir stengtųsi išvesti gražių idejų. Kiek literatūra patarnavo žmonijos pražūčiai, tiek ji gali tarnauti gerovei ir išganimui. Ne klausykime, ką daugelis sako, buk dailė esanti pati sau tikslas, užtat ji ir galinti pasirinkti ir nemoralių siužetų. Ne. Ji yra karalaitė, kuriai nevalia braidyti purve ir tarnauti žemiems

žmonijos geiduliams. Ne gyvenimo baloje, bet ten, kame tikrai gražu, prakilnu ir šventa, semkime sau įkvėpimo.

Norint išplėtoti savyje poeto ar beletristo talentą, negalima apsieiti be mokslo. Rimti poezijos kūriniai, turiningi romanai ir apysakos reikalauja gero išsilavinimo, studijų ir patyrimo. Imkime kad ir Dantės „Dieviškąją komediją“. Iš ten patirsime, kad tas poetas gana gerai žinojo viduramžių filosofiją, teologiją, astronomiją, istoriją, senovės mitologiją ir t. t. Skaitant H. Senkevičiaus apysakas, aiškiai matosi, kad rašytojo rimtai studijuota istorija. Dostojevskio „Kaltė ir bausmė“ paremta giliais psichologijos pastebėjimais. Taigi, draugai - ės, jei pastebite kame nors rimtų poezijos talentų ar gabių mėginimų beletristikos srityje, draugiškai raginkite lavintis ir mokytis, kad tie talentai ir gabumai neskurstų. Norint tapti, pasidaryti geru poetu ar rašytoju ne gana vien turėti reikalingų dovanų, bet dar reikia pažinti liaudies poezija ir eposas, klasikai ir Europos literatūra ir įgyti aukštąjį mokslą, nes be liaudies poezijos ir eposo nebūsi tautiniu poetu ar rašytoju, be klasikų ir Europos literatūros daug stigs gražių formų, o be išsilavinimo — turinio ir minties gilumo. Pavyzdžiui, neišlavintas poetas gali gražiai dainuoti ir vykusiai reikšti jausmus, bet neįstengs pakilti, kaip aras, į minties ir idejos padebesius ir sukurti tokių veikalų, kurie turėtų vertės plačiame pasaulyje.

Tą pat galima pasakyti apie muzikus, tapytojus ir kitus dailininkus.

Prie dvasios kultūros mokslų dar norėčiau prijungti istorijos ir filologijos studijas. Jos ypatingai reikalauja gero prisirengimo, kad baigus mokslą sekmingai ir savarankiai atsiduoti painiems tyrinėjimams. Dirva šiose srityse yra mokslininkams labai plati. Mes permažai žinome savo Tėvynės praeitį ir ligšiol ne turėjome istorikų, kurie būtų palikę fundamentalius daugelio tomų veikalus. Ar visa mes nuodugniai žinome apie Didžiųjų Kunigaikščių laikus? Dar mažiau pažystame dvasią ir bėgį tos epochos, kada Lietuva buvo susijungusi su lenkais. Tiesa, daug mūsų istorijos dalykų yra aprašę lenkai ir rusai, bet tai dar tik maža dalis ir ne visada bešališkai. Lietuva daug matė visokių vokiečių, švedų, rusų, prancūzų ir kitų karo nuotikių, tik tai daugiausiai dar tebėra pridengta tamsiu praeities rūku. Mūsų valstiečių ir miestiečių gyvenimo vystymasis, baudžiava, ordenų veikimas nemažai galėtų papasakoti, jei būtų kam jų klauso. Nors dau-

gybė mūsų istorijos šaltinių yra žuvę, tačiau jų dar pakankamai užsiliko senų vienuolynų, bažnyčių, dvarponių ir kituose knygynuose. Gal dar sektūs prisiknisti į vieną kitą archyvą. Taigi tik sėskis, Lietuvos praeities mylėtojau, nesibijok dulkių ir prakaito ir prabils tau prabočių šešėliai.

Mūsų kalba grožėjasi mokslininkai ir ją tyrinėja dėlei jos senumo ir brangenybių, kokias ji suteikia lyginamajai filologijai. Gerai ištirti mūsų kalbą, jos tarmes, jai gimininges kalbas, jos prokalbę, bendrumus su slavių, kitų europiečių, o ypač sanskritų kalbomis, įtaką į finų kalbą ir atvirkščiai — tai darbo dirva, prieš kurios platumą plaukai šiaušiasi. Daug nudirbo Jaunius, Baranauskas, Jablonskis, Būga ir kiti mūsų ir svetimi kalbininkai, bet tai dar tik maža dalelė.

* * *

Matome, draugai—ės, kokie turi būti mūsų idealai. Apsišarvokime tat giliu tikėjimu, sujungtu su doru kataliko gyvenimu ir meile, atgaivinkime savo krutines saldžiais draugingumo jausmas ir, sąlygoms pagerėjus, ženkime į mokslo darbą, pasirinkdami sau mokslo srytį sulyg patraukimo, išgalių ir gabumų. Napoleonas ragina Aigypte savo kareivius į kovą, primindamas, kad 40 amžių žiūri į juos nuo aukštų piramidų. Į mus žiūri prabočių šešėliai. Pasaulio tautos, vienos iš pavydo besikrimzdamos, kitos prijausdamos, seka mūsų krašto atsiliuosavimą, o Bažnyčia ir Tėvynė susirūpinusios, ar mes ateity galėsime tam kraštui naudingai darbuotis ir vadovauti. Tu, moksleivi, kurs pirmas stoji į kovą, nesigailėdamas gyvybės ir kraujo, kad tik iš Lietuvos priešą išvijus, kurs kovoji del Jos laisvės, vėliau mokėk tą laisvę vertoje aukštumoje palaikyti. Tepriduoda mums jėgu galingas žodis p a r e i g a ir testiprina, gaivina jis mus ištvermingame darbe.

A. a. Leitenantas Petras Styra.

Diena po dienos dygsta vis nauji ir nauji kapai. Jų tarpe rasime vieną dar naujai supiltą brangų mums, ateitininkams, kapą. Tai a. a. draugo Petro Styros.

A. a. Petras Styra gimė 1900 metais Pandelio miestely, Rokiškio apskr., ūkininko triobelėje. Vienuolikos metų išvažiuoja į Rygą, kur jojo tėvas buvo išsikėlęs uždarbiauti, ir

pradeda lankyti mokyklą. Bet tėvams esant neturtingiems, mokslas būdavo dažnai pertraukiamas ir tuo būdu negalėjo tinkamai įsivaryti į vėžes. Bet vargais negalais pasiseka baigti 3 klesas.

Prasideda nelaimingasis karas ir a. a. draugas Petras lieka priverstas palikti tėvus, gimtinę ir dangintis į nežinomas Rusų vietas, į svetimus žmones. Patenka į Maskvą, kur ir priima jį į moksleivių bendrabutį ir gimnaziją. Čia pertrauktą mokslą vėl pradeda. Bet Petras nesitenkina vien pamokų kalimu. Jis sužino, kad moksleiviai yra susispietę į dvi organizacijas. Patyręs, stoja į Ateitininkus. Čia uoliai darbuojasi ir po kurio laiko lieka išrinktas į revizijos ir rankraštėlio komisijas. 1917 metais šaukiamoje Voroneže ateitininkų konferencijoje, jis dalyvauja kaipo Maskvos ateitininkų atstovas.

Ketvirtais karo metais, ėmė stigti Petrapily, Maskvoje ir kituose Rusų miestuose duonos. Lietuvių Komitetas išveža Petrapilio moksleivių daugumą į Kaukazą. Kaukaze Krymo stanicoje dalis moksleivių lanko gimnaziją. Čia atvažiuoja ir keletas maskviečių. Jų tarpe buvo ir Petras Styra. Bendrabūtyje buvo labai vargingos sąlygos: butai menkiausi, be langų, šalti, valgis taip-gi visai menkas. Bet Petras kantriai pakelia visus trūkumus ir vien tik ir telaukia tos valandos, kuomet bus galima gryžti į tėvynę. Ir čia be pamokų nepamiršta ir idejos, dirba, kiek galėdamas, ir 1918 m. po Kalėdų, kuopai pasidalinus į keletą kuopelių, kad geriau eitų darbas, Petras lieka vyrų kuopelės pirmininku. Nors biaurios buvo aplinkybės, nes draugai „aušrininkai“ persekiojo mus žiauriausiai, kliudydami daryt susirinkimų, grasindami areštais, bet ateitininkai nenusiminė ir Petro vedamoji kuopelė darydavo susirinkimų slaptai miške...

Patogios valandos sulaukę gryžom į brangiąją Tėvynę Lietuvą. Parvažiavęs Petras randa tėvus didžiausiame neturte.

Pagaliau Vokiečiai traukias iš Lietuvos, o bolševikai ima brautis į Lietuvą. Petras nieko nelaukdamas, dar tik keliems kareiviams tesusiradus, važiuoja į Vilnių, stoja į kariuomę ir jau dalyvauja pirmuose mūšiuose, kur pasižymi ne paprasta drąsa. Toliau Petras stoja į Karo mokyklos II-ąją laidą, kurią baigia leitenantu. Išėjęs iš Karo mokyklos, Petras, pailsėjęs keletą dienų pas tėvus, važiuoją į 3-jį Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto pulką. Jis pilnas energijos ir gerų norų. Mirtis jam ne baisi. Važiuoja vyti iš Lietuvos priešą, nors namiškiai, tėvui mirus, ir labai prašo namie pasilikti vesti ūkį, seną motiną ir seseris maitinti. Jis joms

atiduoda bemaž paskutinius skatikus, žadėdamas imtis ūkio darbų tik išvijus iš Lietuvos kraugerį lenką.

Bet ne taip buvo skirta... Jam mirtis ne buvo baisi. Jis kaujasi su priešais iki paskutinio kvepteléjimo ir galų gale krinta nuo priešo kulipkos. Ji perveria Petrą... Jis sudejuoja. Miršta... Jam nebaisu mirti del Tėvynės, tik vien gaila jam senos motinėlės ir sesučių, kurios likosi be paramos... Jos lauks mielo broliuko sugryžtant. Bet nebesulauks. Ilsėkis mielas drauge!..

L. Lynas.

Kaunas XI — 19 — 20 m.

M. Krupavičiaus

Kristus ir socializmas.

Kristus nebuvo naujo ekonominio mokslo skelbėjas. Jis tiesioginiai neliete socialės tvarkos. Atskiri ekonominio turinio išsireiškimai Jo vartojami kaipo priemonė, ne kaipo tikslas. Jis kaipo Dievo siuntinys ir pats Dievas skelbė vien naują tikybos mokslą, naujus dorai pagrindus dėjo. Bet kadangi kiekvienas doros ar tikybos mokslas normuoja žmonių santykius, tad ir Kristaus mokslas turėjo netiesioginiai paliesti ir ekonominę socialinę tvarką, turėjo įvesti naujumo į ekonominius socialinius žmonių santykius. Tik tokia prasme mums tenka kalbėti apie Kristų, kaipo ekonominį-socialinį reformatorių ir tik tiek mums galima ieškoti Evangelijoj ekonominių-visuomenių reformų nurodymų.

Socialis Kristaus mokslo pobūdis yra nuo seno aktuali tema. Ji trejopai rišama:

1.) Kristaus mokslas *esencialiai ir pirmiausia yra dvasinis, tikybinis mokslas; bet šale to turi tiek socialinio gyvenimo jėgos ir dėsnių, kad darė ir daro begalinės įtakos į ekonominį, visuomeninį ir valstybinį gyvenimą.* Taip žiūri į Kristaus mokslą visi katalikai kartu su Apaštališkuoju Sostu—Leonu XIII ir Pijum X ir daugelis ne katalikų mokslininkų, kaip Harnack'as, Ulhorn'as Vokiečiuos, Hugh Price Anglijos, Peabody Amerikoj, Paulain, Wagner, Minault, Reville Prancūzuos ir kiti.

2.) Kristaus mokslas yra *išimtinai ir vien tik tikybinis.* Į visuomeninį gyvenimą jis neįnešė jokios šviesos ir ne darė ir nedaro jokios įtakos. Taip mano ir mokina socializmo vadai žydai: Karolis Marksas, Lassale, Engelsas; protestantai ortodok-

sai ir tradicionalistai, kaip Paulius Janet, G. Sorel ir kiti. Prie tos pažiūros galima priskirti ir tuos, kurie mano, Kristaus mokslas netik ne esąs socialinis, bet net esąs antisocialinis, visuomeniniam gyvenimui kenksmingas. Taip mano Zola ir kiti.

3.) Treti pagalios mano Kristaus mokslą esant *išimtinai socialinio pobūdžio*, kad tikybiniai tikslai esą Jam visai svetimi. Jie sako Kristų buvus vien tik visuomeninį reformatorių, Jį suteikus visuomeninio gyvenimo obalsius: brolybės, laisvės ir teisingumo. Jie Kristų vaizduojasi darbininkų globėju ir kapitalizmo naikintoju. Žodžiu, šių dienų terminu tarus, *jiems Kristus—socialistas*, o jo mokslas—socializmo mokslas. Lavaleye savo veikale „Socialisme contemporaine" įžangos XVII pusl. aiškiai sako, Kristaus moksle esą socializmo pagrindai. Taip mano šiuo klausimu Meunier, Cabet ir ko ne visi kiti rašytojai socialistai 1830—1848 metų, nors šių dienų socializmo vadai Marksas, Lassale, Engels'as, kaipo žydai, šį klausimą kitaip aiškina. Picard savo veikale „Le sermon sur la montaque et socialisme contemporaine" šv. Luką evangelistą vadina „socializmo apaštalu. Šis, jo manymu, teisingiausia paduodąs Kristaus mintį, kuris taip pat buvęs socialistas.

Pirmas tuo būdu pradėjo aiškinti Kristaus mokslą Renanas. Jis savo veikale „Vie de Jesus" Kristuje mato savotišką anarchistą. Kristus atmetęs karališkosios valdžios reikalą, rūpinęsis vien biednuomene ir tuo būdu buvęs šių dienų social-demokratų protėvis. Anglų filosofas Bradley šitaip rašo apie Kristų: „Kristaus moksle nerasime nei patriotizmo, nei tėvynės, nei nuosavybės. Jo mokslas yra social-demokratų mokslas". Protestantų pastorius Rudolfas Todt sako Kristaus mokslą labiausia sutinkant su social-demokratų mokslu. Jei kuo skiriasi, tai, girdi, nebent savo pažiūra į tikėjimą.

„Pagrindinės socializmo mintys, -- sako Holzmann—gimė Kristaus moksle. Jei Kristus būtų gyvenęs mūsų laikais, Jis būtų skelbęs biednuomenės evangeliją. Kristus buvo socialistas". Kitas Anglų visuomenės darbuotojas Kristuje mato social demokratą delto, kad jis skandindamas kiaules pasmerkęs nuosavybę, o varydamas iš šventyklos prekėjus pasirodęs kapitalizmo priešininku.

Daugelis protestantų teologų piešia Kristų ne kaipo Pasaulio Išganytoją, ne kaipo Dievo Sūnų, bet kaipo uoliausį revoliucininką, darbininkų išliuosuotoją iš kapitalizmo jungo.

„Kristaus lig šiolei nepažinome. Kunigai mums Jį piešia religiniu fanatiku. Faktinai Kristus buvo mūsų žmogus". Taip ir panašiai rašoma apie Kristų laikraščiuose ir brošiūrose ir skelbiama iš protestantų ir anglikonų sakyklų.

Kristus tad vaizduojamasi anarchistu, socialistu, aplamai ir social-demokratu.

Ar Kristus buvo socialistas, mums teks nors bendrais bruožais čia panagrinėti.

Pirm negu prieisime prie šio klausimo detalių pažvelgsime į tų mokslų pagrindus ir panagrinėsim juos aplamai.

Kokie yra socializmo tikslai ir uždaviniai? Į tą klausimą atsakysiu prof. Trzeciako žodžiais: „Socialistai vien materijai tarnauja, o dvasios-religijos reikalams kovą skelbia. Kiekviena religija socialistams ne tik svetima, bet priešinga, jų nekenčiama, persekiojama. Socializmo šulas ir tėvas Engels rašo, kad jau pirmas religijos žodis esąs melas. „Dievo sąvoka, sako Marksas, panaikintina, kaipo priešinga ir kenksminga civilizacijai. Religija esanti socialės tvarkos atspindis. Atsimainius tai tvarkai, atsimainysianti ir religija". Tuo būdu socializmas yra grynas materializmas. Jo pirmaeilis tikslas—materija, medžiaginiai tikslai.

Ne tokis yra Kristaus mokslas, ne tokie yra Jo tikslai. Jo mokslas tikyba pagrystas. Jo mokslo tikslas — Dangaus Karalystė, kuri yra grynai dvasinio pobūdžio, nes „ne šio pasaulio". „Materialiai reikalaišioj Karalystėj—tik priemonės. Vadinasi Jo išganingoj darbuotėj jie tik antraeilę vietą teužimą. Be tikėjimo Kristus žingsnio ne žengia. Tikėjimas Jam reikalingas vidujiniai atgimti: „Kas tiki Sūnų, turi amžiną gyvenimą" (Jon. 3, 36). „Jei ne tikėsit, mirsit savo nuodėmėj" (Jon 8, 24). Tikėjimu gydoma kūno ligos: stabo ištiktam Kristaus sako: „Tikėk Sūnau, tavo nuodėmės dovanojamos" (Mat. 9, 2). „Turėk vilties duktė, tavo tikėjimas tave išgelbėjo. Ir tapo sveika" (Mat. 9, 22). „Tikėk ir išganyta bus"—kalba Jayrui ir sugrąžino jo dukterei gyvybę. Žodžiu, Kristui tikėjimo keliu visa galima pasiekti. Tad sulyginimo išvada toki: *socializmo alfa ir omega—materija, Kristaus mokslo—tikėjimas. Socializmo pirmas tikslas medžiaginė gerovė, Kristaus mokslo—dvasinė.* Jis medžiaginę gerovę stato po dvasinės. Dvasinės reformos keliu siekia medžiaginės: „Nerinkite sau turtų žemėje... Rinkite gi sau turtus danguje"(Mat. 6, 19-20). „Ieškokite pirmiau Dangaus Karalystės. Nesirūpinkite apie rytdieną (ten pat. 33-34). Štai jo mokslo esmė. Jis, pirmoje vietoje pastatęs dvasios-religijos reikalus, antroje stato materiją. Tačiau niekur nesmerkia tų, kurie rūpinasi savo medžiagine gerove. Jis giria pirklį ieškantį perlų, tarną, kuris naudojasi talentais savo turtams padidinti, o tarną, kuris nesunaudojo talento turtams padidinti, smerkia ir baudžia. (Mat. 25. 27).

Tuo būdu Kristaus mokslas pačiame pagrinde, esmėj skiriasi nuo socialistų mokslo.

Tuodu mokslu skiriasi dar ir savo drausme, taktika. Kristaus moksle visur reikalaujama meilės, savęs atsižadėjimo kito gerovei, ar Dievo garbei; socialistų gi — pirm visa ko ir augščiausia statoma prievarta ir savo asmens reikalai, savo „aš“.

Pats abiejų mokslų kalbėjimo būdas labai skirtingas. Kristus visur pirmoj vietoj kalba apie žmogaus pareigas, socializmas gi išimtinai tik apie žmogaus teises.

Toks skirtumas yra tarp krikščionybės ir socializmo aplamai, pačioje esmėje. Dabar dirstelkim į kaikurias detales.

Socializmo mokslą, išdėstytą Markso „Manifeste“, galima sutraukti į šiuos punktus, kurius socialistai naudoja išrodyti Kristaus mokslą esant lygiu socializmo mokslui.

1. Privatinė nuosavybė ir turtai socialistų mokymu yra visų nelaimių ir vargų šaltinis; jie patys savyje esą blogi ir del to naikintini. Prudon'as sako, nuosavybė esanti vagystė.

Kristaus gi mokymu turtai patys savyje nėra nei blogi nei geri. Jie yra dalykas abejodos, indiferentinis. Jų gerumas ar blogumas priguli nuo jų savininko sunaudojimo. Jei kas turtus naudoja išimtinai savo asmens naudai, neatsižiūrėdamas į artimo reikalus, jam turtai yra dalykas blogas, pragaištingas ir žūdo jo vėlę. Geriausia ta Kristaus pažiūra reiškiasi pasakojime apie Lozorių ir turtininką. Bet kas savo turtais yra naudingas ir savo artimiems, kas savo turtų savininku laiko Dievą, pats gi skaitosi tik tų turtų Dievo įgaliotiniu-užvaizda, tokiam žmogui turtai yra dalykas geras, nes jo vėlei rengia amžiną gyvenimą, rengia jai Dangaus Karalystę. „Darykite sau prietelius iš neteisios mamonos (turtų), idant kada stokosite, priimtų jus į amžiną gyvenimą“. (Luk. 16, 9). Šitą Kristaus pasakymą kitaip negalima išaiškint, kaip tik taip, kad turtais galima laimėti amžimą gyvenimą, kad geras turtų suvartojimas daro juos gerais, naudingais. Ir tuo būdu Kristaus mokymu turtai nėra savyje blogi. „Ką gi padės žmogui, jei laimėtų visą pasaulį, o pats save pražūdytų ir sau pragaištį padarytų?“ (Luk. 9, 25). Šitais žodžiais Kristus geriausia išreiškia savo pažiūrą į turtų naudingumą vėlės reikalams.

Kristus su turtininkais dažnai šiurkščiai elgdavosi, smarkiais žodžiais juos bardavo, bet bardavo juos ne už tai, kad buvo turtininkai, tik netikusį tų turtų aikvojimą. Tokiu savo elgimusi su turtininkais Kristus norėjo atkreipti jų domės į tai, kad turtininkams lengva nustoti Dangaus Karalystės, nes lengvu būdu prieina prie netikusio gyvenimo ir turtų netikslaus sunaudojimo. Bet pačių turtų niekad nėra pasmerkęs. Tai prirodo Jo žodžiai ir darbai. Taip, Jis dažnai lankydavosi pas turtinguosius: Simoną pariziejų, Zachejų, leido Magdalenai patepti Jam kojas brangiu aliejum. Švento Jono motina

tuo savo namus ir priklausė turtingųjų sluoksniui. Tarnas, kuris gavo penkis talentus ir kitus penkis jais pelnėsi, gavo Kristaus pagyrimą. Žodžiu, Kristaus mokslu turtai kaipo tokie nėra blogi, dažnai jais galima pelnytis amžinos gerovės. Delto Kristus nei žodžiu nei darbu niekad nėra jų pasmerkęs, kaip daro socialistai. Kristus ne skyrė turtingo nuo vargšo. Jo Apaštalų ir mokinių tarpe buvo ir turtingų ir vargingų. Jis vienus ir kitus lygiai mokino, su vienais ir kitais lygiai elgėsi ir jokio skirtumo tarp vienų ir kitų ne darė.

2. Visų turtų nuosavybės panaikinimas, ar bent jų dalies, pav. žemės ir kitų išdirbimo įrankių, yra socializmo dogma. Nuosavybės panaikinimas suteiks žmonijai laimės. Del to tą nuosavybę reikią būtinai prireikus net prievartos keliu panaikinti.

Taip mokina socialistai ir šiame punkte mato panašumo savo mokslo su Kristaus mokslu.

Ar tikrai taip yra? pažiūrėkime.

Visus Kristaus išsireiškimus apie turtus galima padalinti sulig prasmės į dvi dali: a) kur mokina tvarkingai naudotis turtais ir b) kur įsako atmesti, atsižadėti visų turtų. Pirmajai rūšiai priklauso prilyginimas apie talentus (Mat. 25), apie neteisingąjį prievaizdą (Luk. 16), apie neišmintingąjį turtininką (Luk. 12, 16) ir kiti. Tais palyginimais Kristus mokino tik tvarkingo turtų naudojimo, nei kiek nemanydamas išrodyti jų blogumą arba kenksmingumą. „Ištikimas mažame, bus ištikimas daugelyje.“ Turtai yra viena priemonių išganymui pasiekti. Tarnas, kuris penkiais gautais talentais kitus penkis nusipelnė, pagirtas. Nuo to, kuris duotais talentais nieko nepelnė atėmė ir duotąjį ir liepė jį įmėsti į „tamsiausias tamsybes, kur bus keiksmas ir dantų griežimas“ (Mat. 25). Kristus tuo būdu leidžia ne tik turtų turėti, bet net siūlo turtais turtus didinti. Piktajam tarnui sako: „piktasis tarne ir tinginy... reikėjo tau pavesti mano pinigus pinigų mainininkams ir aš atėjęs būčiau tikrai gavęs kas yra mano su palūkanomis“ (Mat. 25, 26-27).

Tokiu būdu iš šitos Kristaus pamokymų apie turtus rūšies aišku, kad jokio panašumo šiame klausime tarp Kristaus ir socializmo nėra: Jis apie turtų lyginimą niekur ne kalba, nesmerkia asmens nuosavybės, priešingai, kaip matėme, siekti turtų ragina.

Kitoj pamokymų apie turtus rūšy Kristus tiesiog reikalauja atsižadėti turtų ir nuosavybės: „Kiekvienas jūsų, kurs neatsižada viso, ką turi, negali būti mano mokinys“ (Luk. 14, 33) „Parduok visa, ką tik turi, ir duok neturtė-

liams ir turėsi turtą danguje, ir ateik, sek mane“ (Luk. 18, 22) ir t. t.

Šios paskutiniosios rūšies Kristaus išsireiškimais socialistai daugiausia naudojasi išrodyti, kad Kristaus mokslas esąs jų mokslas. Bet ir jais socialistai savo naudai nieko negali prirodyti. Ir šituose Kristaus žodžiuose yra didelio skirtumo tarp socialistų ir Kristaus. Socialistai prievarta atima nuosavybę ar jos dalį iš visų. Kristus gi reikalauja pačiam atsižadėti be prievartos, ir tuos žodžius taiko ne visiems, bet tik kaikuriems žmonių, būtent tiems, kurius Jis sau pasirinko savo mokiniais, sekėjais, kuriems nulėmė kartu su Juo nešti visą gyvenimo sunkumą ir persekiojimus. Šitai aiškiausia apsireiškia istorijoj su jaunikaičiu, kuris nenorėjo parduoti savo turtų, nors ir troško būti Kristaus sekėju. Tokiems tad ir ta prasme Kristus taikė žodžius: „Sunku įeiti turtininkams į Dangaus Karalystę.“

Vadinasi, Kristaus moksle apie turtus randame dvi nuomoni, kurios pirmu pažvelgimu viena kitai kaip ir priešinasi. Viena jų skelbia, turtais reikią naudoties, kaip ir talentais pelnytis sau gerovės; antra—reikią turtų atsižadėti ir vengti kaipo kenksmingo veiksnio. Bet šitas priešingumas išnyksta, kuomet įsigiliname, kam tie žodžiai buvo taikomi ir kokiu tikslu sakomi. Kristus į turtų naudingumą taip žiūri: Jei kas turėdamas turtų ramia širdžia gali pasakyti: „Viešpatie, penkis talentus esi man davęs, štai kitus penkis esu nupelnęs,“ tam turtai yra didelis prietelis, nes jam Dievas pasakys: „Gerasai tarne, įeik į savo Viešpaties džiaugsmą.“ Bet kas naudoja turtus išimtinai savo asmens naudai, kas netenkindamas reikalingų pagalbos žmonių pasakys Viešpačiui: „paslėpiau Tavo talentą į žemę,“ tam turtai yra pragaištingi, nes paskutiniojo teismo dieną išgirs rūsčius žodžius: „Nenaudingą tarną įmeskite į tamsiausias tamsybės, kur bus verksmas ir dantų griežimas.“ (Mat. 25, 21-30).

Kristus įsako savo turtus dalinti vargšams ne grynai ekonominiais tikslais, bet dvasiniais, del Dangaus Karalystės. Tokio mokymo tikslas—nė medžiaginė gerovė, ne socialistinis komunizmas. Jei jaunikaičiui įsako turtus parduoti, tai del kitų žmonių turtų tyli, vadinasi, jų nesmerkia ir toleruoja. Kartais net paklaustas turtų reikalu Kristus nutyli, arba duoda ne sprendžiamąjį atsakymą. „Mokytojau, pasakyk mano broliui, kad pasidalintų su manim turtais“ — prašo jo vienas žmogus. O Kristus jam atsako: „Žmogau, kas mane nuskyrė judviejų teisėju?“ (Luk. 12, 14.).

Visame turtų klausime Kristus statosi pirmuoju tikslu vien sielos gerovę ir laimę, kuri yra labai prigulminga nuo

medžiaginės gerovės.—Be tikslo ir savo elgimosi būdu Kristus labai skiriasi nuo socialistų: Kristus savo tikslo siekia vidaus, dvasiniu keliu per ištobulintą sielą. Jis mano pasiekti savą tikslo. Socialistai gi siekia savo tikslo išviršiniu, medžiaginės gerovės keliu. Pamatinė Kristaus mokslo apie turtus mintis: „negalima kartu tarnauti dviem ponam," visa daryti Dievo garbei, o ne mamonos.

Tad ir šitame klausime skirtumas tarp Kristaus ir socializmo mokslų rodos aiškus, nes kas kita yra versti visus žmones atiduoti savo turtą ar jo dalį, kas kita vėl patarti kaikuriems jo atsižadėti; kas kita daryti tai del medžiaginės gerovės, kas kita vėl sielos laimei. Komunizmo ar kokios nors turtų nacionalizacijos mintis Kristui yra svetima. Jokio jų pėdsako Kristaus moksle rasti ne galima.

3. Savininkai, turtų valdytojai, socialistų manymu, yra žmonijos nesutikimų priežastis ir kliutis jų tikslui pasiekti. Del to su savininkais ir jų nuosavybe visa ar jos dalimi reikia kovoti. Klasių kova yra socialistų programo integralė dalis. O kadangi Kristus kovojęs su savininkais, tad Kristus esąs socialistas.

Taip sako socialistai. Bet toli gražu ne taip yra.

Jau iš pirmykščio nupasakojimo matyti, kokiu mastu Kristus matavo žmogaus vertę ir Jo santykiai su turtininkais arba savininkais. Jie nėra Kristui priešininkai, kaip kad socialistams. Kristus su jais turėdavo santykių, kaip ir su vargšais beturčiais. Ne turtai, bet vidaus privalumai yra gerumo pažymis. Nei turtai, nei neturtas nėra pakankami patys savaime įeiti į Dangaus Karalystę. Kaip savininkams ir turtininkams dažnai tekdavo išgirsti skaudūs Kristaus žodžiai: „Vargas turtininkams," „Sunku yra turtininkui įeiti į Dangaus Karalystę,"—taip lygiai panašių pasmerkimo žodžių tekdavo išgirsti ir varguoliams: tarnas, kuris nenupelnė talentų, buvo įmestas į amžinas tamsybes; kitą vėl teisia iš jo burnos, kad nedavė pinigų nuomon" (Luk. 19, 22-23). Kristus turėjo savo prietelių turtininkų tarpe, kaip Nikodemas, Morta ir Magdalena, Zachejus ir kiti, turėjo jų ir biednuomenės tarpe. Vadinasi, medžiaginė žmogaus padėtis neturėjo jokios įtakos į nustatymą santykių tarp Kristaus ir žmonių, ir nebuvo turtas pats savaime Jam nei meilės, nei neapykantos šaltinis. Prieš klasių kovą dar kalba pagrindinis Kristaus mokslo punktas—artimo meilė, savitarpinė meilė: „Iš to pažins visi, jog esate mano mokiniai, jei turėsite tarp savęs meilę" (Jon. 13, 35) „Kas myli artimą, įstatymą pildo" (Rym. 13, 8).

Ir šičia tad didelės reikšmės skirtumas tarp Kristaus mokslo ir socializmo.

Paliečiau tik kaikurius punktus iš abiejų mokslų, su kuriais dažniausia tenka gyvenime susidurti, ir jų peržiūrėjimas veda prie išvado, kad *tarp socializmo ir Kristaus mokslo nėra nieko bendra.* Socializmas savo filosofiniais pagrindais griežtai skiriasi nuo Kristaus mokslo, ir jų suderint, nesulaužius jų pagrindinių dėsnių nieku gyvu ne galima. Ekonominės sistemos Kristus ne nustatė. Įvairiausios ekonominės sistemos gali būti ir faktinai derinamos su krikščioniškaja disciplina ir Bažnyčios gyvenimu; bet socialistų taktika, elgimosi būdas ir visa jų darbuotės pakraipa ligi šiolei ėjo ir tebeina visai kitokiais, negu Kristus nustatė, keliais. Ir jų skelbimams, buk Kristaus mokslas esąs socialistų mokslas, gali įtikėti tik tie, kurie nėra rimčiau įsiskaitę Evangelijos ir nėra susipažinęs su Kristaus gyvenimu.

Plačiau šiuo klausimu galima pasiskaityti šiose knygose:
1. L. Garriquet. La valeur sociale de l'Evangile.
2. Prof. Trzeciak. Chrystus a kwestja socjalna.
3. Пибоди. Христосъ и соціяльный вопросъ.
4. Leroi—Beauleu. Le Christianisme et socialisme.
5. Ed. Picard. Le Sermon sur la montaque et la socializme contenoraine (socialistų pakraipos).

Iš moksleivių gyvenimo.

Freiburgas (Vokiečiuose). Freiburgo miestas tarp gražių Švarcvaldo kalnų gana simpatingai atrodo. Universitą šiemet žiemą lankė 3572 studentai (1310 studentų studijavo mediciną, 1128 — teises ir valstybinius mokslus, 467 — filosofiją, 377 — gamtą ir 290 - teologiją). Nevokiečių čia beveik ne buvo. Lietuvis tik vienas. Moterų 445. Didelis studentų nuošimtis buvo protestantai ir žydai.

Kone visi studentai buvo pašaukti į karą. Todel perdidelio idealingumo ir apskritai studentijoj ir tarp katalikų studentų nėra, nes karas paliko juose daug netikusios įtakos. Tačiau yra katalikiškosios studentijos tarpe žmonių ir labai susipratusių, kurie save laiko katalikais ne vien teorijoje, bet ir uoliai atlieka religines prievoles. Kai kurie net yra įsirašę į tikybines draugijas, eina paskirtu laiku prie Sakramentų ir turi savasias pamaldas. Daugumas katalikų studentų priklauso prie katalikiškųjų korporacijų. Jos turi tą savo gerą pusę, kad studentai sueina į susirinkimus pasišnekėti, pasidainuoti ir tuo būdu jos ne mažai apsaugo, kad studentai neitų į prastesnes

vietas. Bet, antra vertus, nėra perdaug idealingos tuo žvilgiu, kad per vakarinius susirinkimus išgeriama daug alaus ir vyno, ir patys susirinkimai vadinami „Kneipe“ (rusiškai „попойка“).

Šiame žiemos semestre katalikų studentų gyvenimas pasižymėjo šiokiu tokiu įvairumu. Taip antai jie pakvietė jezuitą E. Wassmaną, žymų mokslininką ir evoliucijos teorijos žinovą, kad paskaitytu apie evoliuciją. Paskaitos įvyko spalių m. 28, 29 ir 30 d. Jų temos: „Evoliucijos teorija ir gamtos mokslas“, „Ryšys tarp evoliucijos teorijos ir pasaulėžvalgos“ ir „Idealistinė pasaulėžvalga seniau ir dabar.“

Paskaitas lankė daugybė inteligentijos ir daugelis profesorių. Po paskaitų buvo diskusijos, kuriose dalyvavo daugiausia profesoriai. Be evoliucijos teorijos, diskusijose iškelta daug kitų temų, daryta katalikybei visokių priekaištų: Bažnyčia varžanti mokslą, jezuitas Wassmanas „turįs savyje dvi sieli: vieną mokslininko, o antrąją teologo,“ todel negalįs bešališkai spręsti mokslo klausimuose. Iš katalikų pusės atsakinėjo be Wassmano dar kai kurie teologijos fakulto profesoriai. Katalikai disputose išėjo nugalėtojai, nes prikaišiotojams trūko arba logikos arba žinių katalikų teologijos srityje. Ypač po paskutinės paskaitos katalikai studentai linksmi ėjo namo, o daugelis nekatalikų pamatė, kad Bažnyčia nėra tokia juoda, kaip ją priešai piešia.

Wassmano paskaitos sudomino daugelį studentų apologetiniais klausimais. Todel vėliau buvo pakviestas jezuitas Patbergas, paleontologijos ir antropologijos žinovas, kurs skaitė apie tai, kaip sutaikinti Biblijos pranešimas apie gyvių ir augalų sukūrimą su paleontologijos mokslu. Kitą sykį jis skaitė dar apie priešistorinių žmonių dailę, nušviesdamas dalyką spalvotais nykstamais paveikslais.

Buvo ir iš kitų sričių gana įdomių paskaitų, iš kurių žymėsnės prof. iš Vienos apie krikščioniškąjį gailestingumą, ir žymaus viduramžių žinovo prof. Finkės apie universitų reformą ir katalikų pasaulėžvalgą.

Gyvenimas Freiburge paligynti ne per brangus. Išeina mėnesiui apie pusketvirto šimto auksinų. Maisto žvilgiu yra čia sunkiau, negu kituose Vokiečių miestuose. Prikūrena žiemą ne per šilčiausiai.

Žiemos semestras čia pasibaigė del anglių stokos sausio gale, bet prasidėjo trejetu savaičių ankščiau. Vasaros semestras ofiacialinai prasidėjo balandžio 15 d., bet faktinai tik apie balandžio 25 d. Baigėsi jis liepos gale.

Mokestis iš nevokiečių bus reikalaujamas didesnis, negu iš vokiečių. Mokslas pastatytas universite vidutiniškai.

J. Miškas.

Telšiai. Šįmet mūsų gimnazija gerokai „sutirštėjo". Yra apie 300 mokinių septyniose klesose. Mokslo pradžios aušra šviesi pasirodė. Mokytojų personalas buvo numatomas gan geras ir turėjome vilties Telšių gimnaziją greitu laiku tikra šviesa prašvisiant. Mokslo metų pradžioje mus aplankė garsusis Lietuvos rašytojas Vydūnas ir kurį laiką švietė mums savo žiniomis ir žavėjo siela. Tuomet tik juomi ir gyvenome. Kai tik surasdavo laisvą valandėlę — tuoj būdavo savo širdį atveria ir rodo mums visa, kas ten brangiausia slepiasi. Kokia meile ir pasišventimu jis kurstė mūsų širdyse tą skaidrią ugnelę, kuri nušviestų tamsybes ir parodytų, kas yra žmogus, kas jo pasauly gyvenimo tikslas. „Jei mano žodžiai nors vienam berniukui, ar mergaitė sužadins skaidresnių minčių ir noro tapti tikru žmogumi — negaila man visų vargų ir darbų jums" — kalbėjo jis išvažiuodamas.

Jis išvažiavo... Bet jo įkvėpimas gaivina mus.

Gimnazijos mokiniai, kaip paprastai, pasiskirtę srovėmis. Yra at-kų, kurie šįmet dar labiaus sustiprėjo — prisidėjo daug naujų jėgų. Yra ir nesenai gimusių „pirmininkų", jei taip juos pavadinsime turėdami galvoj jų kuopos vardą „pirmyn".

Visgi, kiek pažiūrėjęs, įdomių faktų matai mūsų „pažangiojoj" moksleivijoj. Nežinau, ar jai „grynojo" proto mokslai taip į sveikatą eina, ar kas kita, kad jos taip dažnai „plaukas mainosi" — „šeriasi", kaip žmonės sako. Ir tas plauko keitimasis, matyti, labai priklauso nuo apystovų. Buvo tamsu, tai jis „šviesus" ir visus vyliote vyliojo, na, ir ne vienai pleštakėlei prie „žiburėlio" lekiant sparneliai nusvilo... Bet kada visiems dienos šviesa akis nušvietė, jos plaukas pasidarė „nei juodas, nei baltas", o taip sau, tuomi tarpu, arba, kaip čigono paklausus, kokio jis tikėjimo, išgirsi „kokio nori!"

Bet plauką galima ne tik „mainyti", bet kartais geram vėjui papūtus ir visai „numesti", jei jis kam nereikalingai į akis smenga. Na, šį kartą mūsų „pirmininkai" ir tai išmėgino.

Rugsėjo 26 d. „pirmyn" kuopos nariai surengė didelį savybės vakarą. Tačiau jis pavadinta ne gimnazistų „pirmininkų", bet stačiai „gimzistų" vakaru. Kodel jie čia savo „plauku" pasibaidė, sunku būtų pasakyti.

Jie patys tai geriau žino, gal patys ir mums paaiškins. Žinoma, jie nesumelavo pavadinę tą vakarą „gimnazistų“ (arba „gimnazijos mokinių“), nes iš tiesų jie visi gimnazistai (išskyrus porą laisvų klausytojų), bet tik prigavo daugelį tokių, kurie manė, kad tas vakaras v i s ų gimnazistų buvo rengiamas. Tuo, žinoma, jie suteršė visų gimnazistų ir gimnazijos garbę, nes tas vakarėlis nieku nesiskyrė nuo daugumos Telšių vakarų, kurie vien tikrojo vakaro parodija tėra. Tai „pirmininkai“ turbūt jausdami ir sumanė jo „garbę“ visiems gimnaziatams užversti, o pelną tik sau pasilikti. Matyt ir jų bus gudrių „politikų“. Nežinau, gal jie mano gerą taktiką būsią pasirinkę. Tačiau mums matos, kad nieku būdu negalima pateisinti to, kuris žmogui pinigus išvyliojęs nevykusi darbą kitiems primeta.

Aš geriaus dr-gams „pirmininkams“ patarčiau neiti į žmones veidus kaukėmis apsimausčius, nes kitas ne laiku ją pakėlęs gali į akis pažiūrėti, o kartais ir visiems tikrąjį veidą parodyti. O man rodos, kad, jei kitas pačiam slepiantis parodo, kas tu per paukštis, nėra gražu. Kiekvienam žmogui svarbu būti tuo, kuo esi. Nuduodi kitokį, darai nesąžiningai, o kas nesąžininga, negali būti dora ir gera. O mums kaip tik daugiausia doros, gerumo ir tiesos reikia. Teisybės jieškokime ir teisingai darykime. *Pasaulio dulkė.*

Raseiniai. Raseinių ateitininkų kuopa buvo susikūrusi pernai vasario mėn. pabaigoj. Bet vargais negalais išgyvenusi pusantro mėnesio del nesutikimų iširo. Tačiau 1919 m. rudenį mokslui prasidėjus rugs. 15 d. vėl susikūrė.

Susikūrusi pradėjo daryti kas šeštadienis susirinkimų, rašyti referatų, o prieš Šventas Kalėdas, išrinkus B. Čerkauskį pirmininku, buvo įkurta net šokių ir matematikos sekcijų. Tik, žinoma, jos likosi ant popierio. — Susirinkimai vedami labai ne tvarkingai, net storžieviškai. Prieš Kalėdų atostogas, darydami susirinkimą, kad neatsilikus nuo kitų, nutarėme pasiūsti savo kuopelės atstovą į Ateitininkų Konferenciją. Bet jam siųsti pinigų nėra! Taigi nutarėme surengti vakarą ir pasipelnius atsiteisti su skolintojais. Ir vasario 1 d. š. m. surengėme vakarą. Vaidinome: „Nepasisekė Marytei“ ir „Marytė vargonininko duktė“.

Viskas buvo gerai. Pelno davė nemaža — su viršum du tūkstančiu auksinų. Deja, ateitininkų kuopelei nė skatiko ne teko, nes visas vakaro pelnas vyresniųjų

nusprendimu iki paskutinio skatiko paskirta gimnazijai. Ir 25-ių narių kuopelė atstovo kelionės išlaidas (200 auks.) turėjo padengti iš savo kišenių. Turime ir šiokį tokį knygynėlį su kokia 50 įvairaus dvasinio ir pasaulinio turinio knygų. — Ir dar kas pas mus pastebėtina. Aušrininkai, kurie ir taip už mus kur kas geriau gyvuoja, daro kada nori savo susirinkimus gimnazijoj, nors mokytojai maž ne visi palaiko ateitininkų pusę. O mes visokiose bakužėse.

Kuopelei esant tokioje padėtyje sunku ko gera iš jos laukti.

Laikas būtų sukrusti ir, kas taisytina, taisyti.

J. Kauneckas.

PRANEŠIMAS.

Kadangi daugelis Kongreso dalyvių nėra prisiuntę savo atvaizdų Centro Tarybai, tad dar kartą prašome visų Valdybų pasirūpint išgaut iš kuopų narių, dalyvavusių Kongrese, jų atvaizdus ir greitu laiku, ne vėliau Naujų metų, prisiųsti Centro Valdybai. Kongreso almanachas jau ruošiama. Tad kiekvienas tepasirūpina greičiau prisiūsti, kad būtų galima sudaryt bendras atvaizdas.

Ateitininkų Centro Valdyba.

Ateitininkų Sus. Fondui per Sim. Zarecką paaukojo:

Kun. S. Jurgelevičius 20 auks., Kl. Norkaitis 20 auks., Kapelionas Jovarauskas 50 auks., Kun. Vinc. Semenavičius 50 auks., Kun. Alseika 12 auks. Girininkas A. Bajerčius 6 auks., A. Dečulis 5 auks., Mokyt. Slaboševičaitė 4 auks., M. Petrusevičaitė 4 auks , A. Venclauskis 3 auks., S. Zareckas 100 auks. Viso 274 auks.

Priėmė A. S. F. C. Komitetas.

Redaktoris Leidėjas Dabušių Ntasys.

„Šviesos“ spaustuvė, Didžioji Vilniaus gatvė 34 №.